

ORPHEUS

BIKA - HAVA 1790.

I.

A' RÓZSA,

ÉS

A' HYACINTHUS

Francesco de Lemene Olasz Versé szerint.

Eggy kertben, a' mellýet a' Természet
szép Scenákra alkotott, gyötrelmeik
felől beszélgettek a' Rózsa és a' Hyacin-
thus. Az ott jelen lévö Szellöknek eggyi-
ke azt mondta nekém az ö nyelveben,
hogy fájdalmaikat így szóvték egymásba:
— *H.* Ó Rózsa, te sírsz? — *R.* Té pe-
dig sóhajtasz, ó Hyacinthus! — *H.* Ó
fájdalom, *R.* Ó halál! — *H.* Minö kín!
— *R.* minö gyötrellem! — *H.* Mierté

Y

sírsz

sírsz te? — *R.* Hát te miért sóhajtasz?
 — *H.* El-beszélem Tenéked ó Rózsa azt
 a' bánatot, a' melly engem lankaszt; mert
 gyakorta enyhülést lél a' fájdalom abban
 hogy a' szívből az ajakiglan emelkedik. —
R. Én-is meg-magyarázom azt a' kint, a'
 melly melyjemet szaggatja, hogy az, a'
 ki az út mellett el-mégyen, mondja-meg,
 vagyon é hasonló kín az enyímhez. — *H.*
 Magyarázd tehát édes hangzáfaiddal ó
 Rózsa keservednek okát. — *R.* Szólj te
 ó Hyacinthus! talám én az-alatt fel-fzá-
 rasztom könnyeimet. — *H.* Királyném
 ha kedved tartja meg-ujjítom fájdalmamat.
 Hallj! A' Nap' tisztelői közzül én voltam
 a' leg-inkább kedveltt; akár a' hegyek'
 bértzeit aranyozta ő, akár a' kerteket
 töltötte-bé hímes színeivel, mindég enge-
 met kívánt késéröül. Mondjak é többet?
 Homályos elmémet az ő szép sugáraival
 szedtem teli, én az ő ölében bódog al-
 váfokat aludtam. 'S imé, most, midőn
 nékem a' halál gyilkos almát adott, éret-
 tem

tem akar meg-halni. Minékokáért én az leveleimen vífeltt *ahi* *) sóhajttáffal keserűgem az ő gyötrelmeit az én gyötrelmeimben, és az én gyötrelmeimet az övéiben. — *R.* Ó Hyacinthus nehezen fogom én néked azt a' kint el-beszélni, a' melly engemet emélt. Van ugyan szívem azt érzeni, de nints nyelvem elő-adni. Nézzed, olyannak mutat nagy tseppü harmatom, mint az a' bánatos Anya, a' ki fíjának hóltt teste felett sír. Nézz reám, nézz, gyötrelmes Szüzre, nézzed hogy vert által-meg' által, nem tudnám megmondani, tövis é vagy kard! Szeplőtlen az én leveiem-is, valamint a' tiéd, mert engemet magának választott a' Nap és azt akarta hogy egészen tiszta légyek. De ugyan az a' Nap az, a' ki engemet meg-öl, a' ki nékem életet adott; midőn ő el hágy, akkor tőlem lelkeimet választja-el. Midőn ő született, ó kedves em-

Y 2

lé-

---

*) *Ahi!* Olasz ah! ah!

lékezet! én voltam a' leg-bóldogabb a'
Virágok közt, 's akkor minden bóldog-
nak mondott! De most, ó be nyomorúltt
vagyok, midőn meg-hal. — Ó mitsoda
fetét kárpittal vonja-bé a' kormos éj a'
Világot? Mitsoda rengés rázza-meg a'
földet? Mitsoda irtóztató fellegek fedik-
bé az Eget. Ahi! imé le-száll a' Nap,
a' kit én imádok. Nézd, nézd az én
fájdalmamat. Vele halok-meg én is! Ahi!
szerentsétlen, imé halok! imé halok sze-
rentsétlen.

Ekkor el-lankadt a' Rózsa 's le-dült
a' földre; de a' Hyacinthus, mint a' jó
fiú az Anyját, karjain támogatta őt.

Ha ez a' gyászos festés benneteket
irtózásra és szánakozásra lágyít: mi leffz
akkor ha félre rántatván minden takaré-
egy, szép Igazság nyilatkoztatja - ki
magát előttetek.

Er-

Érzékeny szíveteket akartam megkémélni, ezt költvén, és hogy az, a' mit elő-adok, olly kínos ne légyen, virágokat hintettem rá. Ezt a' titkos fortelýomat most cytharám vállalja-meg elöt-tetek. A' *Hyacintbus* JÁNOS VOLT; a' *Rózsa*. — M A R Í A !

KAZINCZY.

II.

A' NÉPESITÉS RŐL,

Nem, Barátom, az illendő kételkedésnek ama' ha hatósága, mely a' Socratefi Oskolákat különbözteti, meg-nem engedi nekem, hogy egy bizonyos Politicus Ur írásának alája írjak. — Ezt hallám nem régiben: *Az Ország boldogsága a' földnek népeiségétől függ; mennél nagyobb ez, annál tökéletesebb a' közönséges boldogság.*

Harang szót hallott a' Jámbor, de nem tudja hol a' torony. *Az Egész és nem a' Rész boldogságának kell az Igazgatás tzeljének lenni. Sokaktól hibásan tétetik a' Népesítés az igazgatás tzeljául. 'S miért tévesztik-el az Emberek az eszközök a' véggel, az indító okot annak kimenetelivel?*

Men-

Mennél több ember van az Országban annál jobb! — Nem igaz! — Mennél több Ember van egy kis Országban, annál rosszabb. — Gondoljunk egy Országot, melynek Lakofai a' föld terméseiből élnek, 's a' szántás vetés mellett bizonyos számú marhát is tarthatnak; egy Országot, mellynek femmi kereskedése, fem folyó vize, fem tengere, fem fabrikái nintsenek, minthogy, a' termékeny és terméketlen esztendőket egygyüvé vetvén, az az Ország csak bizonyos meghatározott számú Emberek el-tartására nézettethetik elégségesnek, ha ez a' szám meg-telik, végezzen bár az Impopulation és Feldmeffens Commission! — De ugyan minek is kellene a' Lakofok számát mindig mindig csak szaporítani? Vélek együtt nem szaporodik az Ország határa is egyszermind, 's a' kézi szorgalmatosság fem tehet pedig tsudát; mert a' Tatra zabort termő környékein soha fem aratunk Miskóltzi búza keresteket.

Continuo has leges æternaque fœ-
dera certis

Imposuit natura locis — — — —

Ha egyszer meg van az említett né-
pesítés száma, már a' mi azon feyül van
rossz! Ezt az igazságot, a' Cretaiak, ki-
ket Szent Pál és Aratus hazugoknak 's
lomha hafaknak hív, kétség' kívül érzet-
ték. Ők azon törvények védelme alatt,
a' melveket Minos Jupitertől vett, egyy
közönséges Szigetben laktak. Azt sem
kissebbé, sem nagyobbá nem lehetett ten-
ni. Vélhető hogy ők érzették azt a'
nyomorúságot, a' mely a' rend kívül va-
ló Népesítéséből származik, 's azért ve-
tettek nékie határt. Erre a' többek közt
egygy i letlen eszközzel éltek: Meg-engede-
ték a' Sócratefi szerelmet.

Némely Országban minden házafo-
dik, minden szaporítja a' fok gyermeket,
A' Mennyre bízzák magokat, melly a'
ve-

veréb fiúra is gondot visel. Ő lássa hogy tartja-el! — Innen a' lefiz, hogy fok kifibb Urodalmokban minden léptten koldusba botlik-meg az ember.

A' fzántó föld azért hogy több a' Lakos tsak olyan marad mint az-előtt volt, míg még kevés ember várt belöle élelmet. Azonban minden jól akar lakni. A' fzántó földek parányi darabokra osztogattattak-fel, 's e' szerint mint a' Martialis kis birtoka nem táplálhatta-el a' Lakosokat.

Míg a' fzük határú Tartományokban valamelly Projectista azt nem találja-fel, hogy az ember kevesebbel-is jól lakhasson mint eddig, azon kell mesterkedni, hogy a' kereskedés a' Fabrikák a' kézi Mesterségek tökéletes virágzásra hozatassanak. Ha ezt nem telexzik fogjanak erővel a' dologhoz, parantsolják-

meg hogy a' szette-vették tsak felig lak-
janak jól, 's igranak vizet rá.

Azt mondják, hogy az Ország ből-
doga annak erejétől függ; az erő pe-
dig annak népesítetétől. — Láffuk ha
úgy van é? — Az a' bódog Ország a'
mellynek Lakofai egyenként véve ből-
dogok. Én nem tudom mi lehet egyéb
jó, hanem az, a' mellyet kiki egyen-
ként-is érez. Azért hogy a' Szeretseny
Felség Jobbágyai bódogtalanok; a' Fetzi
és Marokkói Birodalom bódog lehet.

'S ugyan miért vólnának bódogtala-
nabbak a' Sz. Marínó és Monakko La-
kofai a' Chinai nagy Birodalom lakofai-
nál. Pedig az ő bódogságok nem fundál-
tathatik *erőn*, mert Marino és Monaco
Chinához képeft annyi mint femmi!

Addifon a' Sz. Marinói lakofok meg-
eléglelettségeket 's bódog álapotjokat
Olafz

Olafz Országai utazásaiban még is ditséri. Más utazók nem mondják ugyan gazdagoknak a' Monaccóiakat, de éppen szégyeneknek sem mondják.

Igaz, hogy a' bátorságos lételek egy része a' boldogságnak. A' Chinai Tsáfszárta a' ki egy millió katonákat tart, nem könnyen támadja meg a' Monaccói kis Fejedelemt: 's Petersburgnak soha sem jutott még eszébe hogy Pekinget úgy ostromolja, mint a' Frantziák Monaccót.

De itt szembe-tűnő a' haszon! A' kis Birodalmoknak lakosait az elnyomattáftól védelmezi — Mitsoda? — a' Kattikáktól (*Fejedelmektől*) való félelem, mert tartanak attól, hogy a' felzendült Nép valamely hatalmas Szomszédot hív segítségül, 's az pedig azon szin alatt, hogy a' meg-bántott Félért bosszút akar állani, maga hasznára fordítja az alkal-
ma-

---

matofságot, 's mind az Országot magát, mind a' benne lévő Népet magáévá teszi.

(ford. WÁLYI ANDRÁS)

III.

A N G L I A,

É S

M A G Y A R O R S Z Á G

I G A Z G A T Á S O K ' F O R M Á J A N A K

E L Ő - A D Á S A.

 Irta Hazafi-Társunk Gróf ...r... ..j...

I.

Az Angliai Királynak egyik hatalma az, hogy az Országban minden hivatalt, 's Méltóságokat maga osztogat; 's eggyedül maga nemesít. — Ez a' hatalom nálunk is magáé a' Királyé, mert a' Werbötzi Törvénykönyve I. Részének 3. tikkelyében a' 6. §ban az vagon meg-írva, hogy: az Ország mind a' Nemesítésnek, mind az ollyatén Jofszág-
aján-

ajándékozásnak hatalmát, a' melly által a' Nemesek a' Nem-nemesektől meg-különböztetnek és el-választatnak, a' Szent Koronára 's következésképpen az uralkodó Fejedelemnek által adta. — Mindazáltal vagynak némely hivatalok, a' mellyeket az Ország ezen által adatott hatalomból ki-fogott. Illyen először a' **NÁDOR - ISPÁNI Méltóság**; Lásd az 1439. 2. hogy ő az Ország részéről a' Királynak, a' Király részéről pedig az Ország Rendjeinek igazságot szolgálhasson és szolgáljon, és 1608dikbeli 3. azt. hogy a' Király a' R. Catholikusok között két személyt és az Evangelikusok *) között ugyan annyit tégyen a' meg-választás végett az Ország Rendjeinek elibe. — Illyen másodszor a' **KÉT KORONA-ÖRZŐK** Tisztsege, kik az 1625dikbeli 25. és 1715beli 38dik Törvényhez képest a' Királyok által az öfzve-gyűltt Ország

Rend-

---

*) Evangelikus aanyi mint Protestans, az az Lutheranus és Kálvinista.

Rendjeinek a' meg-választásra meg-neveztetnek, a' Rendek által pedig meg-választatnak. — Ilyenek háromszor az 1723beli 56. Törvény szerint a' VÁR-MEGYEBELI hivatalok, mellyre az alkalmatosoknak íteltt személyeket a' Fő-Ispány nevezi - meg, a' Vármegyebeli Rendek pedig meg-választják.

II.

Harmadik Eduard Király uralkodása óta az Angliai Parlamentum törvényt szabó hatalommal bír; — ezt hajdan maga bírta a' Magyar Nemzet (lásd a' Werbötzi Törvény könyvét a' II. Szak. 3dik. Tit. 1. §.) *de idővel* (ugyan ott a' 2dik 3dik 4dik és 5dik §.) *azt a' Szent Koronára, következésképpen a' törvényesen uralkodó Királyra által vitte; úgy mindazáltal, hogy ez önnön - magától és szabadkényszerre semmi olly rendelkezést ne tevéssen, a' melly az Isteni és Természeti törvényel,*
vagy

vagy a' Magyar Nemzetnek régi szabadságai-
 val-is ellenkezne: hanem a' Népet gyűjtsz
 egybe 's tudakozza meg-ha nékiek ez 's ez
 tetszik e' vagy nem? s ha ezt felelik: Igen!
 az annakutánna Törvény legyen. Szokott
 pedig gyakorta a' Nép is egyet 's mást,
 a' mit a' köz jóra szolgálónak vél, egyenlő
 akarattal végezni, 's azt irásba téven be-
 nyújtja, a' Fejedelemlnek 's azt kívánja,
 hogy az Törvénnyé tétettefsék. Mellyek
 hogyha azokat a' Fejedelem maga-is javallja
 kötelező törvényi erőt nyernek. Az Ország
 Rendjeinek a' törvény tételre szükséges-
 képpen meg-kívántatott egyet értéket
 's meg-nyugváfokat bizonyílják a' most
 mondottan kívül fejedeleimnek minden
 törvényé váltott végezések. Nevezetesen
 Szent Istvánnak II. Könyv. 23. és 27.
 Részét. — Szent László I. Könyv. 1.
 §. II. Könyv. I. Rész — Kálmán I. K.
 I. R. — II. Könyv. I. Rész — László
 Királyok Rendeléseiknek I. Mária által lett Meg-
 erősítéfe. — Zsigmondnak III. Könyv. I. R.
 vény

vény könyve elejének 3dik §. — II dik
 Uláizló Diplomájának 18dik §. — I. Ferd.
 Esküvése 1527ben. — Maxim. V. Decr.
 1572. 2. és Bé-fejezésének 1. és 2. §.
 II. Mátyás Diplom. 1. 2. 3. 4. §. —
 1622. 2. — 1635. 18 — 1638. 1.
 1659. 1. — 1687. 1. — 1715. 2.
 3. 1723. 6. — 1741. 2. 8. — és II dik
 József Római Tsáfzárnak midőn 1780ban
 az uralkodásra lépett volna minden Vár-
 megyékhez meg - küldött Bízta-
 tó - levele úgy szintén mint halála előtt kevéffel ha-
 sonlóképpen minden Vármegyéhez botsá-
 tott Igerete.

III.

Az Angliai Parlamentum áll a' Király-
 ból az Ország Nagyjaiból 's az egész
 Nemzet követtjeiből; 's három részre osz-
 tatik (a' Királyra — a' Felső házra —
 és az Alsó - házra. — A' Felső-házba
 az Ersekek és Püspökök, az Ország Bá-

Z

rói

rói és Nagyjai; — az *alsóba* pedig a' Tartományok 's Városok 's Univerzitások követjei gyűlnek. — — Ugyan ezt lehet mondani a' Magyar Ország Országgyűlésekről is; hol a' Király vagy személy szerint vagy a' maga követtje által jelen-meg; hanem ha a' Diátát a' Nádor Ispán vagy a' Törvény értelme szerint bizonyos esetekben az Ország Bírása gyűjtötte volna öszve. A' felsőbb Táblához a' Prímás, a' Palatinus, a' Kalocsai Ersek, a' Püspökök, az Ország Bárói, és a' Mágnaók; — az alsóbb Táblához pedig a' Káptalanok, Királyi Városok Követtjei 's meg-nem jelentt Mágnaók képviselői gyűlnek a' Királyi Tábla Bíráival, 's ezen Tábla mellett a' Personalis foglal elől-ülést. Lásd erről II. Ulászló 1. Decr. 108. art. 1. 3. §. — 1495. 25. — 1608. 1. — 's az 1687beli Koronázás után szabott 9. és 10. törvényt. — 1625. 65. §. 3. — — De a' Diéta az Angliai Parlamentumtól tetszetősen különbözik abban, hogy

hogy a' Magyar Országai Paraszti - Népnek az Ország Gyűlésén Követtjei nincsenek, és ez az Ország Rendjei közz: nem is számláltatik, holott az Anglia Palamentumban a' népefebb Mező - Városok is megjelennek képviselőjük által.

IV.

Az Angliai Parlamentumot, akár továbbra halasztatott legyen az, akár rendezten el végeztetett, a' Király minden három esztendő múlva tartozik egybegyűjteni. — A' Magyaroknál a' Gyűlések Geyza Fejedelem idejéig annyiszor tartattak, a' mennyiszor a' szükség kívánta (Lásd Werb. 1. R. 3. tzi. 2. és 3. §. — de minekutánna a' Magyarok Geyzának fiai Szent Istvánt önként Királynak választották 's koronázták, a' Gyűlések ritkábban tartattak, e' jelentén (1471beli I. art.) minden esztendőben; — azután (1563. 3. és 4. §.) vagy

minden esztendőben, vagy minden másodiknak vége felé; — utoljára pedig (1498. 1. 2. §.) — 1622. 2. — 1635. 94. — 1647- 154. — 1655. 49. — 1659. 1. 's nevezetesen 1715. 14ben az rendeltetett, hogy mivel az Ország Gyűlése az Ország sérelmeinek alkalmas eszköze, ennekutánna minden három esztendő múlva, vagy azt kívánván az Ország java vagy veszedelme hamarább is, tartattasson.

V.

Háborút indítani, 's abba' hagyni; fiz. vettséget kötni, Követeket küldeni minden ki fogás nélkül és így tökéletes hatalmában áll az Angliai Királynak. — Magyar Országban ellenben az 1492beli 10dik, az 1546beli 4dik, az 1618beli 1dik, az 1630beli 36dik, az 1635beli 27dik, az 1641beli 11dik, az 1647beli 74dik, az 1649beli 7dik, az 1655beli 50dik, az 1681beli 4dik, az 1715beli 41dik,

41dik, az és 1741beli 11dik Törvény azt kívánja, hogy a' mellyek a' köz békefséget és Magyar Ország javát illetik, azokat a' Király a' Magyar Tanátsal közölje és végezze, és úgy osztán az Ország egyéb Rendeinek-is jelentse. — Ezen Királyi hatalom tzikkelyében tehát fokot különbözik az Angliai a' Magyar-tól. Ennek oka az lehet, hogy az Angliai Királynak bizonyos és meghatározott summájú jövedelme nintsen, úgymint a' kinek minden jövedelme egyedül az Angliai Statufok jó-akarattjoktól függ; Nyilvánóság veszedelme nélkül tehát a' Király a' Rendeak akaratja ellen sem elnem kezdheti, sem nem folytathatja, sem félbe nem szakaszthatja a' háborút. A' Magyar Királynak ellenben bizonyos, meghatározott számú, és olly bőv jövedelme lévén hogy a' Statufok fegedelmekre nem mindég szorúl, szükség vala olly módról gondoskodni, a' melly őtet az Országának veszedelembe való ejtésétől tartóztassa. —

Egyéberánt a' háborúi segedelemnek a' mi Törvényeinkben is vagyon nyoma. Az 1471. éztendőbeli 11. törvény az kívánja, hogy a' Királyok valamelly ok miatt közönségesen az Ország Lakosain azoknak akaratajok ellen, az egy kamara nyereségén *) kívül semmi Dicit vagy taxát ne vonjanak. Így történt osztán, (lásd az 1608beli 14, — 1609beli 162. — 1618. 36. — 1622. 32. — 1625. 8. — 1647. 25.) hogy háborúi segedelmet a' Fejedelem az Ország

Gyü-

---

*) Mi lett légyen ez a' Kamara Nyeresége (Lucrum Camerae) lásd I. Lajos Király 1351ben költö 4dik törvényét. *Lucrum vero Camerae, prout tempore Inclyti Principis Domini CAROLI, olim Regis Ung. Genitoris charissimi, piæ memoriae de quolibet integro fundo Curiae (az az jobbágyi telek) tres grossi soluebantur; sic & nunc cum tribus grossis in nostra Camera cudendis (quorum grossorum unus sex denarios - - faciant) persolvatur.* A' Telkeket régenten kapu számra számáltak, 's innen támadott a' porta nevezet, melly még most is szokásban vagyon.

Gyűlésén kért és kapott is, de azt az Országra reá nem vetette. Mely annál igazságosabb a' Werb. 4. Törv. könyve I. Rész 9dik. tziikk. 5. §. és Andr. II. 7. szerint is, minthogy a' Magyar Nemes a' Hazának védelmén kívül semminémű szolgálatra nem köteles. — Ez a' Haza védelme pedig nékiek a' törvényes esetekben, nevezetesen azokban, a' melyeket az 1714beli 8, 1723dikbeli 6. és 1741beli 63. törvény említ, annál könnyebben tellyesíthe ő, mivel a' koronai Józszágokon kívül **) az Ország egyéb segítség-

Z 4

től

**) Ezen Koronai Józszágokat elő fzahlálja II. Ulászló Király VIII. Törv. Könyve a' 3dik tziikkelyben: Buda, Pest, Kassa, Pofony, Nagy-Szombat, Bartfa, Eperjes, Soprony, Ó Buda, Esztergom, Székes Fejérvár, Lötse, Szakoltza, Szebeny és Széged. A' Kúnság és Jász-ság Vifegrád a' Csepel és Ros Szigetekkel, Körnötz Bánya, Besztertze, Zólyom és a' több Bánya-Város. Nagy-Bánya, Hufzth, öt Város-fal

ről is gondoskodott, — (lásd #1222. 3. 1. és 2. — 1514. 54. — 1546. 22. — 1608. 10. — 1655. 15. — 1681. 13. és 1715. 35. — 1723. 13.) és az örökös adó álicatott-fel, melly mind az Ország-nak mind a' Lakofainak elégséges bátorságot adhat; kívált hogy ha az Ország Rendjei, egészen el-változván, már ma a' hadakozás módja, az újjabb Fel-ülésnek valamelly jobb módja felől gondoskodnának vegeznének; a' millyen volna p: o: az, hogy ha a' Nemesség mint a' Helvetusok szoktak, esztendőnként egy-néhány hetet fegyver forgatásban töltené.

VI.

fal és só-bányával -- Minden harmintzad és Sóház Magyar Országban, és Sclavoniában. Munkáts és Diósgyőr; az Erdélyi száfzok minden bányákkal és Sz.házakkal. -- Kolosvár, minden Húfzad, száfzad, és ötvened, mellyek Erdélyben szokásban vannak. -- Úgy Görgő, Therts és Déva.

VI.

Anglia a' pénz veretesnek minden hatalmát ki-fogás nélkül a' Királynak adta-által: Magyar Ország nem; itten ez eránt az 1439beli 10dik Articulusban Albertnek ezen szavai olvastatnak: *hogy az arany és ezüst pénzek betsét és folyamatját a' Prælatufoknak, Ország Baróinak 's Nemesseinek tanátsok 's eggyet értékek nélkül fellyebb nem emeljük, mint most vagyon.* Lásd 1492. 17. — 1523. 38, és 40, 1550. 48. — 1553. 46. — 1622. 77. — 1663. 48. 1723. 68. —

VII.

Az Angliai Lakofok szabadsága javaiknak bírtokokban, személyeiknek bátorságos léteken és a' helyhez nem kötetettségben áll. — A' Magyar szabadság miben álljon meg-tetfzik a' Werbötzi Törvény könyvének 1. Részének 9. tziikk.

hol a' Nemesség leg-nevezetesebb szabadságai ebben számláltatnak - elő: 1) Hogy az ő személyeiket, hanemba annak rendi szerint törvénybe idéztetnek, és ott meg-ítéltetnek, senkinek kívánságára vagy kérésére, sehol és senki által nem lehet meg-fogatni 's meg-tartóztatni. 2) Hogy az Országbeli Nemések egyedül tsak a' törvényesen megkoronázott Fejedelem hatalma alatt vagynak; 's őket még maga a' Fejedelem is valakinek vádjára, törvényes úton kívül, és úgy hogy mind a' két Fél ki nem hallgattatott, sem személyében, sem birtokában nem bánthatja. 3) Hogy Főszággal 's jövedelmeikkel önnön batárookban szabad tetszések szerint élhetnek; 's minden szolgálat tételtől, szedéstől-vevéstől, adózástól, 's vám és harmintzad fizetéstől mindenképpen menttek, 's egyedül tsak a' Haza védelmére katonáskodni tartoznak. 4) Hogyha valamelly Király a' Nemességnek azon szabadságait a' mellyek a' II. dik Jeruzsalemi András dicsőséges Fejedelmünk Végzéseiben fog'altatnak (és a' mellynek meg-

tar-

tartására minden Magyar Király minnelötte meg - koronáztatnék, meg - szokott esküdni) meg - rontani akarná, akkor ezt bátran és attól való tartalék nélkül, hogy ezen tselekedetek miatt hűség-töréssel fognak vádoltatni ellenzhetik. Melly Nemesi szabadságnak utolsó czikkelyétől az Ország Rendjei az 1687-beli 4dik articulusban el - állottak, azt végezvén hogy az említett *Ellenzés* czikkelye hagyattaffon - ki, és az a' Koronázaskori Esküvésből is maradjon el.

VIII.

Az Angliai Királyok magokat esküvés által kötelezik - le az Ország Törvényeinek 's Igazgatásának meg - tartására. Meg - kivántatik ez Magyar Országban is, a' Koronáztatással együtt még azon idő óta is a' mióta az Ország az Auszriai háznak örökösen által vagyon adva. Lásd I. Ferdinandnak esküvését 1527. úgy az 1572beli 2dik Törvényt, és 1608. §. 1-4.

— 1622.

— 1622. 2. — 1633. 1. — 1659. 1. —
1687. 1. — 1715. 2. 3. és 1741. 2. —

IX.

Az Angliai Ministerek a' Haza Törvényei 's a' Parlamentum bírósága alól nintsenek ki-véve. Úgy ez nálunk is, (lásd 1556. 37. és 1723. 51. és 83: 's nevezetesen Kálmán 1. könyv. 9dik Rész.) 's itt a' Werbötzi Törvény könyve 11d. részének 5. tikkelye, 's a' 1550beli 76. törvény szerint, *maga a' Fejedelem is megvagyon kötve azon törvények által, a' melyeket a' Nép kívánságára ki-adott.*

IV.

N É G Y B E R L I N I
 P R O T E S T Á N S G Y Ű L E K E Z E T
 E S E D E Z É S E

II dik FRIEDRICH KIRÁLYOKHOZ

Az eránt, hogy a' Vallásbeli Újítóknak, kik akkorában *régi Enekes könyvöket* fok változtatásokkal adták-ki, és a' kik a' gyermekek' tanításában a' Heidelbergi és Luther által készített Catechismufoktól el-állottak, az Uralkodás által gátlás vettetteffen.

1781ben, Januar. 15dikén.

F E L S É G E S K I R Á L Y !

Nem panaszkodhatnak Felségednek job-
 bágjai az eránt, hogy szentséges
 Kálvinista és Lutheránus Vallásoknak gya-
 korlásában *) ditsőséges Uralkodásának
 alatta leg-kiffebb szorongatást is szenved-
 te-

*) In unferer allerheiligsten Reformirten und
 Lutherischen Glaubensübung.

tenek. Tsak azon kevés esztendőök óta
 érzük mi magunkat sértettetni, a' mióta,
 ide hozattatván Prépost Teller, némelly
 Confistoriális Confiliáriusok, és Prédiká-
 toraink közzül fokan, (kik közzé Udva-
 ri Prédikátor Ramm, Silberschlag, Vol-
 tersdorf, Hecker és Szervus Prédikato-
 rok nem számláltathatnak) mind Templo-
 mainkban, mind Oskoláinkban olyan újjí-
 táfokhoz fogtak, a' mellyeket a' Szent-
 Irással meg-eggyeztetni nem lehet. A'
 Bibliában foglalt hit-ágazatokat Cathe-
 drákon és közre bocsátott írásokban lát-
 juk félre-tekerve; mert ezek az Újjítok
 okofabbaknak tartják magokat mint az
 Apostolok és Luther voltak; pedig hogy
 ezeknél nem okofabbak, az világosan ki-
 tetszik onnan, hogy ámbár ők Vallásbeli
 Előljáróink, még is hajdani Hadi-Confiliá-
 rius Kranznak és másoknak isentelen fzi-
 dalmazásokat, mellyekkel ezek az Isten-
 nek Szent Igéje ellen ki-költek, el-hall-
 gatják; honnan nyilvánosságos az, hogy
 mi-

minekutánna Hazánkban a' Biblia nevet-
tségeisé téteztetik, Maradékaink Keresz-
tyének nem lefznek. Sok Oskolákban
már a' Heidelbergi 's a' Luther Catechis-
mufai sem tanítatnak. A' falukon még fi-
ralmasabb állapotban van az igaz Religio;
legközelébb pedig egy olyan énekes-
könyvet akarnak reánk tolni, 's a' Fel-
séged Tartományában közönséges isteni
tiszteletre bé-hozni, melly a' Sociniánu-
fok dogmaival egyre-megyén, a' Szent-
Írással tökéletesén meg-eggyező Porst
énekes-könyvét *) ellenben, a' mint áli-
tatik, Felségednek Királyi Parantsolatjá-
ból le-tétetni szándékoznak; holott az
új énekes könyvből a' leg-hathatófabb
éne-

---

*) Porst énekes-könyvének nevezteztetik az,
hájdani Consistorialis Confiliárius és Prepost
Porstnak nevééről. Ó is veszedelmes Reformá-
tornak tartatott akkor, mikor azt bé hozta,
sőt kevésbe múlt, kogy a' fel-zendültt Néptől
meg-nem köveztetett.

énekeket, 's azokat a' mellyeket Luther maga írt, egyről egyig ki-hagyták; nevezetesen pedig azt, a' mellybe Luther a' Szent-Irás tanúsága szerint való Hitvallást foglalta vala, egészen meg-változtatták. Látván ezt a' Keresztyéni igazsággal ellenkező irtóztató erőszakoskodást, mellyet az Említettek Religióknak Systemáján el-követnek, tartunk tőle, hogy ha Felséged a' maga Ecclesiái Ministeriumának gátlást nem vét, gyermekeinkből, a' mint már látják a' veszedelmes kezdetét, kevés idő alatt meg-romlott erköltsü, 's hűségtelen jobbágyok neveltetnek.

Felséged előtt alázatosan esedezünk e' végre mi alább - írtak : Méltóztasson bennünket közönséges isteni tiszteletünknek gyakorlásai alatt az Isten' Szentséges Igéjével meg-eggyező Porst énekes-könyve mellett meg-hagyni, és a' Bibliának 's Catechismusnak újj Reformátorai ellen

vé-

védelvezni; ellenben pedig parantsolni; hogy azok a' tanuló könyvek, melyeket a' Prédikátorok önnön-hatalmokkal hoztak-bé, le-tétetteffenek; és az említett Catechismusok újjobán elő-vétettessenek:

Ezen alázatos és az Augsburgi Confession épültt esedezésünk által reményljük Felségednek Uralkodó — Atyai védelmét; mert mi lelki esméretünknek sugallása ellen ezt a' szorongatást sem magunkra, sem gyermekeinkre nozve nem tűrhetjük; annyival inkább, mivel tudjuk hogy Felséged tökéletesen szabad Vallásbeli gyakorlást enged; és azt semmi erőszakos rendelés által nem érdekli 's a t:

A' KIRÁLYI VÁLASZ-ADÁS.

Pruffziaiak Királyi Felsege; a' mi kegyelmes Urunk, bővebben esmeri a' józan Tolerantiának nagy érdemét a'

A a

Val-

Vallásbeli Rendtartások eránt, mint sem hogy az ide való négy Felekezet által ezen hónapnak 14dikén bé-mutatott változtatásoknak 's újításoknak el-intézésébe avatkozzon; annyival inkább pedig azoknak meg-gátlását parantsolja. Sőt inkább azon tökéletes meg-győződése után, hogy minden jó Uralkodónak 's Atyának kötelefsége az, változhatatlan törvénnyé tette magának ő Felsége, minden alatta valóknak tellyes szabadságot engedni, hogy azt hidjék, 's isteni-tiszteleteket a' szzerint tartsák a' mit és a' miként hinni 's tartani akarják; tsak-hogy dogmájok 's isteni tiszteletek se a' köz társaság tsendefségét meg ne háborítsa, se az erköltsők tisztaságát meg ne vesztegeffe. Ó Felsége tehát azt akarja, hogy a' Catechismus és Énekes - könyv eránt se követteffen-el semmi erőszak: hanem hogy ez eránt minden Gyülekezet szabad kézzel bírjon. Fel-lehet tenni, hogy az új énekes - könyv valamint az

újabb

újabb Catechismus is érthetőbb, a' józan-
 értelemmel inkább meg-eggyező, és az
 isteni tisztelet természetéhez inkább alkal-
 maztatott, mint hogy olyan Gyülekeze-
 tek is nagy számmal bévettek ezeket,
 a' melyekben értelmeknek 's világosan-
 gondolkozóknak esmérte Férfiak az Elöl-
 járók. A' meg-nevezett négy G ü e l e -
 zett azonban régi könyvei mellett bátran
 meg-maradhat; mivel a' mint meg-van
 mondva, ezeknek színt úgy, mint min-
 den Ő Felsége jobbágy-nak szabadságok-
 ban áll azt hinni 's enekeini, a' mit és
 a' miként tetszik. Január. 18d. 1787.

*Ehhez a' Király még ezt vetette ön-
 non kezeivel.*

En alattám minden azt hiheti, a' mit
 akar, tsak jó ember legyen. A' mi
 az énekes könyveket illeti, szabad tet-
 szésére hagyom mindennek, hogy a' *Nün-
 riben alle Wäldert* 's egyéb hasonló offo-

A a a

ba

---

ha esztelenségeket *) énekeljen: de a' Papok magok előtt tartsák a' Tolerantiát; mert nékiek az erőszak és az üldözés meg-nem fog engedtetni.

FRIDRICH.

Láffuk mivel botránkoztatták-meg ezt a' négy Felekezetet ezek a' veszedelmes Reformátorok, kiknek minden igyekezetek a' vala, hogy az isteni-tiszteletet a' maga mennyei eggyüségéhez visszavihessék; 's meg tisztogatván az énekeket a' hazontalan 's többnyire érthetetlen szószaporitástól, egy olyan könyvet ad-
haffa-

---

*) Thöricht und dummes Zeug.

hassanak a' köz rendű tanúlatlan ember kezébe, mellyből az isteni félelmet, felebaráti szeretetet, fedhetetlenséget, 's békefséges türeét, egy szóval virtust tanulhasson. — Imé itt egy példája a' meg-változtatásnak, meg-igazításnak. Ebben nem csak a' gondolatok igazabb kifejezését 's a' jobb verificatiót lehet észre-venni; hanem leg-inkább azt, hogy a' *Sátán olázkodását*, (melly Eleinket bofzorkányságoknak ostoba hitelére szoktatta) 's az *Angyal el-küldéséért való esede-zést el-hagyták.*

A' R É G I É N E K :

I.

Wach auf mein Herz und sänge,
 Dem Schöpfer aller Dinge,
 Dem Geber aller Güter,
 Dem frommen Menschen hüter.

A a 3

2.

2.

Heint als die dunklen Schatten,
Mich ganz umgeben hatten,
Hat Satan mein begehret,
Gott aber hat 's gewehret.

3.

Ja Vater als er suchte
Daz er mich fressen suchte
War ich in deinem Schoofze,
Dein Flügel mich beschloffe.

4.

Du sprachst mein Kind nun liege,
Troz dem der dich betriege,
Schlaf wohl lafs dir nicht grauen,
Du sollst den Himmel schauen.

5.

Dein Wort das ist geschehen
Ich kann das Licht noch sehen,
Vom Noth bin ich befreyt,
Dein Schutz hat mich erneuet.

6.

Du willst ein Opfer haben :
Hier bring ich meine Gaben,
Mein Weyrauch und mein Widder
Sind mein Gebet und Lieder.

7.

Die wirst du nicht verschmähen
Du kannst in's Herze sehen,
Und weißt wohl das zur Gabe
Ich ja nichts besser habe.

8.

So wollst du nun vollenden
Dein Werk an mir und senden,
Der mich an diesen Tage
Auf feinen Händen trage.

A Z Ú J É N E K:

1.

Wach auf mein Herz und sänge,
Dem Schöpfer aller Dinge,
Dem Geber aller Güter
Dem Menschen treuem Hüter.

2.

Mit göttlichem Erbarmen
Bedecktest du mich Armen,
Und stärktest mein Vertrauen
Der Sonne Licht zu schauen.

3.

Und dies Herr ist geschehen,
Ich kann das Licht noch sehen,
Du machst dafs ich aufs neue
Mich meines Lebens freue.

4.

Steig auf mein Dank zum Throne,
 Dem Vater und dem Sohne,
 Dem Geist des Herrn sey Ehre,
 Anbeugung, Preis, und Ehre.

5.

Hör meinen Dank mein Flehen!
 Du kannst in's Herze sehen;
 Ach möchte dir gefallen,
 Herr, meines Herzens Lallen.

6.

Dein Werk wollst du vollenden
 Dich nimmer von mir wenden,
 Und mich in meinen Tagen
 Stets mit Verschonen tragen.

7.

In allen meinen Thaten
 Wollst du mir selber rathen;
 Mich stets zum Besten leiten,
 Zum Himmel mich bereiten.

A a s

Auf

Auf allen meinen Wegen
 Begleite mich dein Segen!
 Dein Wort sey meine Speise
 Auf meiner Pilger-reise.

Nem vala é jobb, a' *Weyrauch* és *Widder*, a' tömjén és bak emlegetése helyett, mely a' tudatlan embert az *testről* az *árnyékra*, az *essentialétől* a' *tzeremoniára* ragadja, sőt a' mellynek allegoriáját, igaz értelmét, fok tanúlatlanok által sem látják, áldást és erőt kérni a' virtusra, melly ha Phllosofiai ízemmél tekintjük nem egyéb, hanem a' *vajtunk történető kedvetlen esetekhez 's kötelességeinknek szenttellyésítéséhez való el-készülés, fel-fegyverkezés.*

Azok között pedig, a' mellyek ki-hagyatottak, elég legyen egynehány töredéket előhozni. Illyen a' 731dik ének: Herr ich will gar gerne bleiben Wie ich bin dein armer Hund. 'S ennek második tikkelye ez: Hündisch ist mein

mein Zorn und Eifer, Hündisch ist mein Neid
und Haß, Hündisch ist mein Zank und Geifer,
Hündisch ist mein Raub und Fraß: Ja wenn
ich mich recht genau Als es billig ist beschau,
Halt ich mich in vielen Sachen, Aerger als
die Hünd es machen. —

A' 41dik botránkoztató.

Kliner Knabe, grosser Gott,
Schönste Blume, weiß und roth
Von Maria neu-gebohren
Unter tausend auferkohren
Allerliebstes Jesulein
Lafs mich deinen Diener seyn.

Elenkezhetik é valami a' jó ízléssel,
az okos isteni tisztelettel annyira mint
ezek a' töredékek, (a' Meny-affzony és
Vőegény Allegoriájával telyes énekeket
nem írom-ki jó okokból) 's még is —
egy tudományokkal annyira virágzó Ki-
rályi lakó - helyben mint Berlin! — a'
FRIEDRICH világosságot sugárzó széke
alatt! — 1781ben! — négy egész Gyü-
lekezet engedi magát nemélly Fanatikusok
által fel-lázzasztani, hogy egy illy Val-
lást-

láft-gyalázó könyv meg-tartásáért tsak-nem sirva könyörög, 's a' leg-érdeme-febb emberek ellen meg-dühödve kél-ki!

Ebből a' darabotskából az elmélkedni szokott Olvasó némelly hafznos következeseket vonhat; egyfzersmind pedig gyönyörködve képzelheti-el, hogy a' Kalvinistáknak *) szakállas énekeit Erdélyben
már

---

*) Vóltak a' kik meg-botránkoztak abban, hogy én a' Catholikuft Pápistának, a' Protestanfokat Lutheranusnak 's Kalvinistának nevezem. A' Pápista nevezettel széltében él P. Leo Maria Szaitz maga is; a' Lutheranusok felől pedig azt tartom, hogy az, a' ki magát Luthert esmeri, 's tudja minő bátor nagy Lélek lakozott benne, a' Lutheranus nevezetért nem fog el-pirúlni, ha azt talám valaki érdeklően vetné is szemére. Én részemről sem nem sajnálom, sem nem szégyenlem hogy annak a' Szakafznak tagjává születtetem, a' melly Kalvinuftól vonja nevezetét.

---

már tisztozó kezek alá vették, és hogy Kármánjaink, Tasnádiink 's Makláriink támadnak, a' kik a' fok érthetetlen Csúziák helyjett Sturmokat 's Tiedeket adniak Hitek' forfosaik kezekbe.

KAZINCZY.

V.

A' T A V A S Z H O Z.

Nagy-Várad, Bika 12dik 1789.

Kedves idő' víg kezdete,
 Ó gyönyörű ki-kelet!
 Meleg szellőd lehellete
 Im' mérsékli a' telet!

A' föld' színét változtatod,
 Osztogatsz új életet,
 'S fel-engedésre mógatod
 A' fagyott természetet.

A' napokat hosszabbítod;
 'S rövidítisz éjjeleket;
 Az utakat porosítod
 Küldvén száraz szeleket.

Áldott Tavasz' jó napjai!
 Balzsama az életnek!
 Téged a' föld' bús fiai
 Ó melly igen szeretnek!

He

Ha a' tél' fagyos hidege
 El-öl kemény fzelével,
 Bízttat jó napod' melege
 Új élet' reményével.

Ha a' tél bús köddel jéggel
 Mindeneket el-borít:
 Ha kedvetlen hidegséggel
 Zür-zavarral szomorít:

A' jó kedv a' fzeretettel
 'S Gyönyörűség jár veled;
 Zöld árnyékkal új étlettel
 Örömnket neveled.

Szívem' ó mint meg - illeti
 Kezdeted' első jele,
 Hálá adva emlegeti
 Hogy új erőt öntsz bele.

Szép hájnalod' fel-tetfzése
 Mint vídítja lelketem;
 A' Madarak' víg zengése
 Táplálja étetemet.

Úgy-

Úgy-is ha volt mulattságom,
 Ha még víg volt életem,
 Ha még fzerettem világom
 Tsak néked köszönhetem.

Ha ártatlan kis koromban
 Igaz volt az örömöm
 Most, ferdültt ifjúságomban,
 Tavasz! néked köszönöm.

Ha gyermeki játékimat
 Víg lélekkel követtem,
 'S vígan üztem tréfáimat
 A' víg Tavaszt érzettem.

O mint örültem lelkemben
 Ha egy fézket találtam!
 Melly jól vert vérem ereemben
 Tsak Tavaszal próbáltam.

Melly meg-elégedtem velem
 A' sárga libák körül.
 Semmi Király - Fejedelem
 Illy igazán nem örül;

Ha

Ha gólyákat véletlenül
 Láttam hogy kelepelnek ;
 Melly ki-befzélhetetlenül
 Örvendtem e' jó jelnek. —

Gyermekségem új reggele ;
 Sok kedves tavaszaim ;
 Veletek leffz lelkem tele
 Míg le-folynak napjaim.

Most is fok ki - mondhatatlan
 Vigafságim származnak ;
 Látván az első ártatlan
 Jeleit a' tavasznak.

Most is ha a' fák indulnak
 Érezvén ki-keletet ,
 Érzékenységim lágyúlnak
 'S áldom a' Természetet.

Most is ifjú életemben
 A' Tavaszt meg-könnyezem ;
 'S meg-illetődöm lelkemben
 Ha örömét érzem.

Most is kedvesebb lételem,
Kedvesebb minden falat,
Kedvesebb minden ételem
Eggy fakadó fa alatt.

OTTOMÁNYI SZABÓ LÁSZLÓ.

VI.

Ú T A Z Á S Ö K.

K A S S A.

(Lásd az Ōrphēus i. Dar. 80dik öld.)

Jun. 21dik. 1789.

Tizenégy óra tájban Prof. SZABÓ DÁVID Urat kerestem - fel. Egy három forú nagy épülethez vezettek, mellynek bádoggal bé vontt kettős tornya 's a' leg-szebb helyen fekvése ki-találtaták vélem, hogy az egykor Jézuitai birtok vólt. Ōk a' hely-választásban is Mesterek valának, — Szeréntsém vala őda hazá találni. Bréviariumával járt fel 's alá szobájában, 's egész emberséggel fogadott ugyan, de úgy még is, hogy vehettem észre, hogy háta-gerentzé Complimentekre hajlani nem tanúlt. *) —

B b 2

Lit-

*) La Physionomie ne se montre pas dans les grands traits, ni le caractère dans les grands

Litterátori styafisággal szorította-meg kezemet, 's kért hogy üliek-le. Tsak hamar Versei feől kezdettünk szólani. Halld azt, a' mit önnön magától tudok. — 1773ban Pestertzen Zólyom Vármegyében egy RAUCH IGNÁTZ nevű Jezsuita Társa kérte, hogy a' Klopstock és Sined példája szerint próbáljon írni Magyar Verseket, hogy láthassák, ha a' Magyar hexameterek és Lyrikumok a' Görög 's Római hangzathoz hasonlítanak
 é in-

---

actions: c' est dans les bagatelles que le Naturel se de couvre. — A' Phyiognomiát nem lehet nagy vonásokban, sem a' Characteri tulajdonságokat nagy esetekben ki -- esmerni: ezek magokat kitsínységek által nyilatkoztatják-ki. — *Emile de Rousseau Tom. II. Livre IV.* — Az illyes festegetésekből ermerjük Archenholznak ucazáfaiban Angliának 's Itálianak nevezetes Fiait tsak-nem annyira mintha őket magunk láhattuk volna; 's ha Olvasóim közt tsak tíz leffz is a' ki meg-ért, kevesét gondolok véle, ha a' nagy fereg mosolygani fog - is *gyermekségemen!*

é inkább vagy a' Némethez? SZABÓ
 tőle kért thémát, és mértéket; 's kép-
 zeld melly kevés poétai ízléssel bírt a'
 Német! azt adá, a' mellyből az: *Eggy*
izmos tsutlós és Imperiomban eggy Prédika-
tor Tiszteletes Úr nálunk kezdetű nem tu-
 dom mi leve. — SZABÓ látta a' dolog'
 fzerentsés likerét, 's fízett koszorút fenni
 azon virágokból, a' honnan még fenki
 homlokát nem kerítették-körül a' Muzsák.
 Sőt kevéffel azután meg - értvén hogy
 RAJNIS már rég-ólta ír ilyeneket, né-
 melly darabjait közlötte véle; 's ohajtani
 látszott, hogy kettejeknek Munkáik a'
 Hoschius és Wallius példája fzerint eg-
 gyütt lépjenek nap - fényre. Nem tudom
 min és kin múlt hogy ez a' szándék nem
 tellyefedett; elég az, hogy SZABÓ még-
 előzte a' Nonum prematur in annumot
 váró RAJNIST, 's tsak ugyan elébb tálalt
 a' mint Verseinek utolsó ki - adásában el-
 keferedve említí, *mint az, a' kinek már*
akkor ebédje, vatsordája is kész volt, mikor

ő a' főzéshez fogott. Mi leve a' dologból? Négy esztendő múlva az az 1781ben meg-jelene RAJNIS a' Helikoni Kalaúzzal, 's nyilvánosságossá tette időleli elsőségét, úgy mindazáltal hogy sem SZABÓT, sem RÉVAIT kik nálánál hamarabb költek-ki, (ámbar egyéb aránt Profodai törvényeiben SZABÓval ellenkező állításai nintsenek tzelezás nélkül) világoan és tsípősen nem bántotta. — Érzette SZABÓ mit vesztett ezen munka meg-jelenésével, a' bírtt elsőség ditsőségéből, 's ezen vizzás 's kedvelen érzések közt írta ki nyertesét mellyben hajdani szerzetes Társa ellen ki-vezetvén a' derék dandárt, RAJNISON tsatázó martalékat szedett, 's RÉVAIT is kedvetlen nevezetekkel illette. *) — Tanátsofabb lett
vól-

---

*) Lásd a' 73. és 74dik óld. a' ki Nyertesnek; öszve-vetvén azzal a' mit Révai Pofonyban 1781ben ki-jött Elegyes Verfeinek 108dik. óld. mond.

vólna oda engedni RAJNISnak az időbeli elsőséget, mellyet verseiben úgy is megadott nekie, **) 's el-hallgatni.

Ἄξιμος, Διὸς υἱὸν, ἐκὼλον Ἀππὼλαινα.

Tudod hogy a' RAJNIS RÉVAI 's SZABÓ közt támadt pör fölől fokban fok-féleképpen ítélnék; tudod hogy mind RAJNISra, mind RÉVAIra is hogy SZABÓT *tebén úton tsammangónak* 's egyébnek nevezte, fokban nehezteltek; 's én kész vagyok meg-vallani még a' Versengő Felek előtt is, hogy ezen ízetlenségben sem nem gyönyörködtem soha, sem (ha szabad úgy szólni) azt jóvá nem hagytam; kész vagyok meg-vallani azt is, hogy mind RAJNIS, mind RÉVAI élesebbek voltak, mint óhajtottam vólna: de más részről, ha a' *dándárt*, ha a'

B b 4

mar-

**) Költem. Mundk. 11dik Kötet 55. óld. *Nálam most vettetik a' kert, Nálad már ki-virúlt. - - tegnapig azda vagyok.*

martalékot, ha a' RÉVAI által visszamondott tehát íton tammogót látom a' ki-nyertesben, ö z e t e s e m a' kezemet, mellyel talám már követ emelem a' ket-tő ellen, 's azt tudakozom. a' mit RAJ-NIS tudakozott, hogy midőn valaki boszangatja, gyáva gyermek modjára fog é tsak figyelni?

Talám ma'd vége lefz már ennek a' tsatáznak is. SZABÓ fel-tette magában, hogy többé nem válaszol Elenke-zőinek *motskolódásaira*; il y tén fogadással fejezi-bé a' Magyar Museumhoz ragasztott levelet BATSÁNYI is; RÉVAI pedig midőn utólszor vele voltam fajnalkodva beszél a' dologról, 's azt állította hogy erre a' nemte'én viadal a, ha el-fzenvedhette volna a' nyilvánóságos megbántást, soha sem szállott volna. Egyedül RAJNIS, a' *έκρηβολος* RAJNIS az, a' a' kiről nem hiszem hogy még egyszer ne szölljon, mert őt olly Oroszlánuak

es-

esmerem, a' ki a' mellette fzelíden elmenőket nem bántja ugyan, de a' ki belé-kap, öszve - teperi, 's nyugodalmasan mégyen tovább.

Bútsúzáfomkor egy kedves ajándé-
kot oda nékem SZABÓ; e' napokban ki-
jött Verseit. A' nyomtatásbeli Correctu-
rát BATSÁNYI barátja vitte, mellyel né-
ki valóságos szolgálatot tett, mert tud-
juk, előbbi ki adásaiban, mellyeket ta-
lám az olaj-lámpás pislogása mellett maga
corrigált, mint hemzsfegtek a' hibák. Ezt
a' ki-adást nagy gondnal készítette SZA-
BÓ és a' RÉVAI intését (ámbar a' szók'
el tépését el-hányását most sem esmeri hi-
bának *) úgy teszik hasznára fordította.

B b 5

Én

---

*) Költeményes Munkáinak első kötetében a'
224. oldalon ezzel rekefzi-bé a' Komáromi Föld-
indulásról írt költeményt: *A' Városf Istén győz-
tette, nem emberi kéz, meg.* Nékem ez szenved-

he-

Én leg-inkább azt fájnálom, hogy az előbbi Orthographiájától el-állott, és még in-

hetetlennek tetszik; valamint a' Vanier Mezei Gazdaságában ez az újra meg-hagyott forrás is: *a' kised vidrát oktasd mint fogjon halat meg.* Igaz az, a' mit a' ki Nyertes 73dik oldalán mond az illy el-hányáfookról SZABÓ Úr; igaz az hogy Erdélyben, 's Magyar Országban is sok helyt beszéllenek így; B. RÁDAYNAK Evi-rallájában (lásd az Orphens II. darabját) egy-nehány illyes el-tépés fordul-elő, kiről csak nem mondhatjuk, hogy Magyarúl tökéletesen nem tud, 's hogy magamat is elő-hozzam, Gefznerem Idylliumi (Kafán 1887.) teli vagynak az illyekkel; de próbáld bár RÉVAInak kívánsága fzerint ragaszd - egyyüvé az el-tépett részeket, nem lesz é sokkal kedvesebb a' mondás: *A' Vároft Isten győzhette meg, nem emberi kéz. — A' kised vidrát oktasd, mint fogjon-meg halat.* Ellenben azt tartom vagynak némelly esetek, a' hol az illy tépés nem csak meg-engedhető, hanem valóságos SZÉPSÉG is. Illyen a' VANIER elején: *fem jdrni szidalmas Verffel más ne-
viben.*

inkább azt, hogy ezen kiadásban az első helyet a' nem Milton *el-vesztett paradisi-*

---

viben kedvem nem tartja kereszttül. — A' járni a' kereszttül-től igen meffze el van hányva. De garbontzaskodás hozódik-elő, 's ez a' széllyelhányás titkofan érezteti az Olvasóval, hogy az illy nyughatatlan elméjü ember mint hány, dúl-el mindent a' maga helyjéről. — Ezt a' szép fort meg-változtatta SZABÓ Úr. (Lásd a' M. Museum 11dik Kötetjét a' 118dik óld *(sem más' neviben, zaboldtlan haragra gyüladván, szegezö verffel sérelmet okozni.* — Ki tarthatja ezt jobbnak az elsőnél?

KAZINCZY.

ditson-a **) foglalja-el. — Véletlenül a' Pyber halálára írt *Afclepiadaeusokra* akadtam, 's gondolatlanul ezen új eset felől kezdék tudakozódni. Egyszere könnyek gyültek - meg szemében 's el-akadott szóval 's tébolyogva felelt kérdésemre. Ez világos jele jó szívének, 's akár miként kifibbítsék őt azok a' kik a' *Cadentia* nél-

---

**) Melly szerentsétlen gondolat volt légyen az, hogy SZABÓ Úr a' Milton *El-vefztett Paraditsomát* fordítsa, azt minden meg-ítélheti, ha az Anglust nem látta is, a' ki meg-gondolja, hogy az *Epopæakat* nem lehet úgy epitomifalni mint valamelly *Theologiai Syftemákat*, és a' ki tudja hogy SZABÓ Úr az egy Deák nyelven kívül mást nem értvén ezt nem Anglusból, hanem egy Deák fordításból fordította. — Kevésbe múlt, hogy SZABÓ Úr ismét az *Ilias* fordításához nem nyúlt. — DENIS, vagy a' Poétai Nevét említvén SINED a' Deák Epitomator elöttem boffzankodva nevezte *Suprema papavera carpens*-nek, midön nékie befzéltem, hogy SZABÓ Úr belőle fordítja *Miltont*.

nélkül irtt Verseket Versnek sem tartják, én őt mint jó embert igen tisztelném, ha Poétai érdemeit nem esmerném is.

SZABÓ némes Szüléktől vette eredetét, 's a' Háromszegi Székelyek közt Baróton 1739. April. 10dikén született. 1757ben Trentsinben a' Jezsuiták Novitiátusába lépett. Onnan Besztertzére, (hol múltában a' Szerzet el-töröltetett) Komáromba 's Kafsára ment. Most itt Rhetorikát tanít. Termete magas egyenes, száraz; hajai igen lágyak, ritkák, és félig őszek; orra hofizas, és vékony, szája élefséget mutat, ***) fogai ritkák, 's
tsi-

***) Szájának szabásán kívül tökéletesen hasonlít hozzá a' KLIMESCH TAMÁS Bétsi Festő által készített, 's 1790ban Kohl által rézre véselt kép. Szerentsétlen gondolat valahogy a' Festő, nem tudom magától é vagy másnak kívánságára? — egy Poétai Oeftrumra ragadtatott *Attitüdöt* adott Nékie: nyilván azért, hogy

tsinatlanok, 's ábrázatja csak nem fzederjes vereségü. Öltözete nem sokkal jobb mint a' millyennek a' Keresztelő Jánosét festi az Evangyélom. Szobája tsinatlan, rendetlen, 's olaj lámpása miatt mely éjjel nappal afztalan áll, 's rigója hús eledeletől bűdös; könyve, ruhája, papiroffai el-vagynak szórva, 's verseit coperta darabotskákra olly apró betűkkel irogatja, hogy azokon mesterség elmenni. Ő ugyan nem dadog; de be'zedjéé folyónak csak-ugyan nem nevezhetném. Igen halkal mond mindent, a' mit száján ki-ereszt. Erköltsei tiszták, fedhetedeknek, azt első tekinteti is mutatja; 's szíve azt a' buzgó Hazafiúságot, a' mellyet az Olvasó verseiben fel-talál, valósággal érzi.

---

hogy az öfzve-eggyezzen azzal a' más gondlattal, hogy bal-kezébe egy papiros festettség ezen szókkal: *Az el-vejtett Paráditsom.* De ez a' kéz fzerentsére a' rézre-metszett darabra reá nem fért!

érzi. Én ezt a' fort vetettem volna Terentiusból képe alá: *Tristis severitas in voltu est, in verbis fides.*

Prof. SIMAY KRISTÓF Úr BATSANYI JÁNOS Urral együtt lépének bé SZABÓHOZ, kevéffel az előtt hogy tőle el-jöttem. Az elsőbb a' mint tudod mulattságos darabokat ír; a' második Officián fordítja, 's inkábbára Cadentiás Verseket ír. Én azt tartom, hogy Officián jobb kézbe nem akadhatott. Szava, járása, 's mozdulása, 's mindene egy régi *Rittert* mutat; nints rajta semmi Frantzia fikió könnyűség, semmi meg-előző, elfogadni kész ajánlóság; tiszta 's velős Magyarsággal szól és ír, noha Accentusa el-árúlja, hogy közelébb született a' Styriai, mint a' Móldvai hegyekhez, és tudalást érdemlő munkásággal 's fáradhatatlansággal bír, azt a' mit ki ad, annak rendi szerint ki-kölni. Mutatja azt a' Rajnishoz írt Expostulationának minden forra,

---

fora, kivel ugyan-tsak *turniermæssig* tör-
döse a' Lántsákat.

Hólnap még azokat látogatom - meg,
kik Atyámfiái Apollóban. E gedd meg
hogy azt a' mit dél után lá tam mászszor
beszéljem - el, 's most néked jó ejtszakát
kívánjak.

S Z É P H A L M Y.

VII.

VII.

Z O I L E L L E N.

S zegény Zoil irigykedik
 Hogy én hogy érek annyira?
 Hogy írok annyi Verfeket?
 Holott fokakba fő fejem. —
 Epefzd magad' fzegény Zoil,
 Gyötörd fejed' kefervesen.
 De tudd-meg azt, fzegény Zoil!
 Szegény fzikott irigyleni.

D. FÖFDI.

VIII.

C O C U , H A H N R E Y .

A' mi Frantzúl *Cocu*, *Hahnrey* a' Németnél,
 Annak neve nintsen a' Magyar Nemzetnél,
 Régi Affzonyinknak tiszta erkölséhez
 Nem fért illy szó tenni Uroknak nevéhez.
 De ma az illyen szó szokásá kezd válni;
 Szükség azért annak nevet is találni.
Szarvat - viselőnek mondani nem lehet,
 Mert nem szarv, a' mivel férfi sem öklelhet.
 Mondjuk hát *Vakfinak*; — mert ez azt sem látja,
 A' mire más, minden szemét száját tátja.

GRÓF TELEKY JÓZSEF.

IX.

AZ ÁRTALMAS KÖNYVEK.

Ah! nints a' Mahomet szerü Pogányban,
 A' 'mellynél szabad a' gonosz fekélység,
 Olly rútság, minémü ragadt azokra,
 Kik Voltairnak utánna fel-dühödtek,
 Vagy Rousseaut követik. Venus kezéből
 Vett vak-tör hegyivel rohanva törvén
 Iftentől adatott Hitünk 's Reményünk
 Ellen; 's a' tsunyaság' homályja között
 Nem vetvén szemet az igaz Valóra.

KÁNONOK MÓLNÁR JÁNOS.

X.

VALLÁS - TÜREDELEM.
PERSIAI REGE. *)

Saadinak Buftan nevü könyvéből,
Meifsner után.

A brahámhoz, a' ki Vendég nélkül nem
örömeft evett, sok ideig nem jött
eggy Utas-is. Ki-méne tehát mindenfelé,

*) Szokásban vagon még most is a' Régiek' reánk szállott *Erzählungjait* agg *Regéknek* nevezni; miért ne nevezhetnénk tehát így azokat is, a' mellyeket most tsak az eggy *Mese* szóval jelentünk. — A' *Gellert Fabeln und Erzählungjait* *Gellert Meséinek* és *Regéinek* nevezhetnénk bizvást; így el-kerülhetnénk a' kettős értelmet; noha még így fints szonk, melly a' *Fabuldt* az *Ænigmatól* meg-külömböztesse. —

SZÉPHALMY.

's egy puztában egy Öreg emberre akadt; ki-volt száradva az Öregség miatt, 's haja és szakála feje volt mint, a' hó — Te, kit úgy szeretek, monda, mint a' szemem' fényjét, jőjj hozzám, 's végy sőt és kenyeret nálam! — Azonnal felkölt az Öreg, és el-ment Ábrahámmoz, és a' ház' tsejedjei néki a' leg-felső helyet készítették az asztal mellett. Ekkor fel-hozák az ételt, asztalhoz ültek, 's a' háznép imádkozni kezdett. Tsak az idegen szájából nem hallatszott szó. Megélemedet: ősz férjfi, így szólla Ábrahám, miért állasz-el attól az áhítatofságtól a' mellyel az Öregek szoktak hálákat adni az Istenek taplálásáért? — Mert nem tudok más imádságot, így felelt ez, tsak azt a' melyre Mesterem, a' ki a' tüzet imádta, tanított.

Akkor látá Ábrahám hogy az ő Vendége bálványozó. Meg-haraguda tehát, 's haraggal lökette-ki a' házából, mert

---

nem tartotta jónak, hogy jól tégyen az-
zal a' ki nem az igaz Istent tiszteli. De
ímé a' mindenek Táplálója le-küldé Gá-
bort, hogy dorgálja meg Ábrahámot. —
Száz ezreideig eltette 's táplálta az Úr
ezt, így szólla az Angyal: te pedig illy
kevés ideiglen fem tőrheted őt. Ha szin-
te a' tüzet imádja is, mi óldozhat-fel té-
gedet azon kötelesség alól, hogy az ő
nyomorúságát szelíd kezekkel enyhítsd?

KAZINCZY MIKLÓS.

XI.

A' MARTINESTYEI
 TSATÁBAN EL-ESETT
 MAGYAR VITÉZEK'
 SIRHALMÁRA. *)

Mink-is ezen Vér-helyre jövének. Ko-
 ronánknak örökjét

Óltalmazni, Koburg' bőlts vezetése
 alatt.

Itt éstünk-le. Magyar! vidd hírül árva
 Hazánknak ;

'S mondd-meg, adótságunk' hol fize-
 ténk-le neki.

C c 4.

XII.

BATSÁNYI JÁNÓS.

*) Ez az Epigramma a' Magyar Múzeum I. Kötetjének IVdik Negyedibe vagyon bé-iktatva: de jó darabok nem hozattathatnak-elő sokszor. — Ennek szépségét tsak azok fogják úgy érzeni, á' mint illik, a' kik a' Görög történetre 's felyül-íráásra emlékeznek. —

KAZINCZY.

XII.

N E O B U L E.

Horatius Ódáinak III. Könyvéből.

Nyomorúság sem enyelgő szerelemmel,
 Se' bajod jó bor itallal ki nem űzni,
 Vagy Atyád' nyelve' kudartzára remegni.

Néked a' Vénusi Gyermek kofaradról
 Néked orsód' 's fonaladról; Neobule!
 Liparêi Hebrus, ama' nyalka legény, el - ve-
 zzi gondod'.

Derekasabb Lovas ö Bellerophonál,
 Sem ököllel, fe' futással nem előz más,
 Ha be - kentt vállait egyszer Tiberisben mofogatta.

Tud az, a' síkra ki-üzött, feregestül
 Szaladó Szarvasokat jól le-nyilazni;
 'S az erős vad - kanokat, gyors, ligetkből ki-
 keríteni.

D. FÖLDI.

XIII.

XIII.

TAVASZI ESTVE.

I 7 3 5.

Már tavasz volt, 's az erdő is már mezítele-
lenségeit

Zöld levelbe öltöztette; minden vígadt; kerteit
A' bimbózó Flóra sok szép virággal ki-forozta,
'S a' meg-frífsültt levegőt kedves illat illatozta.

Hogy kevésbé el-fzéleffzem a' nappali gon-
dokat

Ki-sétáltam az erdőre; bódog Isten! melly fokot
Láték, a' mi szent neved' dítserésére indíta,
'S már a' bennem el-alvó kis szikrához tüzet
szíta.

Akár merre fordítgattam nézdegelő szememet
Minden hely meg-vidámított 's ugyan gyönyör-
ködtetett.

Hogy ha neztem az Eget 's annak szép kék ből-
tozatját,

Bámulék szépségein 's áldám a' Mindenség'
Atyját.

C c 5

Ah!

Ah! melly szépen el-szórtt renddel függtek ab-
ban a' felhők!

Hány tsudálatos formákat öltöztek magokra ök!
Majd valamelly szép Sziget, hasonlatofságát
leltem,

Majd Oroszlán látzatott, majd szárnyas Sár-
kányt képzeltem.

Néha mint a' szépefségi Havafoknak teteje,
Úgy hordódtak-fel magasra, 's meredekre es-
tek - le

Ollykor formáltak erdőt gyakran tsak magános
fákat

'S a' ködből lett Hegy-tetön függő kopasz kö-
sziklákat.

Nagy el-bámúlással nézem, miként váltá egy-
máft fel

Új-új kép, 's mint nőtt az eggyik, 's hogy fo-
gyott az máfik el:

'S ha az le nyugovó Nap kezde rájok arányozni,
Mint tudták az arany fziat a' több szinnel egy-
be-hozni?

Ha most bíbor vólt a' színek már az ismét más-
sá múlt,

Jatfzó színek változáfin a' szem ugyan el-bá-
múlt.

Eggy-

Eggynek öble csak nem vér, külső pántját szép
kék hatja

Másnak öble tenger szín 's merő láng a' pártá-
zatja.

De ki gyözné azt le-írni, ez a' szín változás
hány?

Mínthogy azzal színt úgy játsznak, mint szo-
kott a' szivárvány.

Semmiel se' volt a' föld érzéketlenb ked-
vefességgel;

Sőt majd vetekedhete a' szépségben a' szép Éggel.
Már a' dér, hó, 's fagy el-múla, fel váltá azt
zöld mező;

Most már minden meg-ujjúla 's minden gyö-
nyörködtető.

Meg frissít minden tagat a' szellők' lengedezése,
Hallatik a' berkek közt, a' barmok' víg böm-
bölése.

'S mínthogy érzi már itt lenni a' piros Pünkösdi
havát.

A' kis fülemüle torka refzketteti víg szavát:

Eggy szóval a' Grátiak ebben az Erdőben lak-
nak.

Közel hozzám folydogált egygy szép Patak:

A' pataknak

Te-

Tekervényeffen kerengett folyása, 's a' mint
le - úfz

Vize, rá meredett fzemem tsak-nem véle eg-
gyütt, tsúfz

Kristálynál szebb habjai gyöngy fzemekkel hem-
bergettek,

'S a' tarkán fzórtt követsen kedves zörgéft 's
tsörgéft tettek.

Bámúltt voltom tsudálkozva rá függefzté fzeemeit,
Minő kígyó formán vonja maga után vizeit
Úgy hogy merre fuffon már 's merre vigye tzél-
zott útját

Majd hogy nem kételkedik 's úgy tetszik hogy
néha kútját

Mintha ugyan meg akarná látogatni visszafoly;
Néha mintha lineára vették volna éppen olly.

A' minr rá nézék merön: gondolatim el-ragad-
tak,

'S gyakor fohajtáfim közt fzámban illyen fzokat
adtak

Bóldog Isten! mi az ember! 's mi az em-
ber élete?

Van is, nints is mint az árnyék, úgy el-nyar-
gal gyors hete,

Mint

Mint ez a' tsörgő patak: Jaj hát Oh! gondatlan
lélek

Hogy fogy így el e' világ fényvesztése? bizony
félek

'S tartok tőle, hogy meg-bánod, mikor a' nem
vártt Halál

Mint a' lesbe vontt ellenség ki tsap, rád üt, 's
le-kafzál.

Akkor attól meg-nem ment', özve-gyűjtött gaz-
dagságod,

Nem használ itten se pénz, sem tanúltt proká-
torságod

El kell menned, mints mit tenned, kard ki kard,
és kéz ki kéz!

Az halálnál nints tekintet; a' halál semmit se
néz!

Ha így van, így van pedig: mit használ
kényesén élni

'S, mikor ember kellene a' gátra, piszegni 's
félni:

Mi a' Tifzt? tsak pompás tömlötz mit ad mást
a' gyűjtött pénz,

Tsak hogy Istenüinktől minket el-von, 's tsak
hoggy miket kénéz!

'S mit használ hogy kedves vólt a' szép Nem-
nél nyájofságod,

Mind el-múl töled ez : el-múl kényes ifjúságod ;
E' világnak mulattságai csak femmi és csak ganéj,
Százszor meg-bánatja azt eggy Héj de már késő
a' Héj.

Látod ember a' tavasz a' mord télre miként rá
nyit

'S mint fepré el a' meleg a' tél szomorú hagyo-
ványit :

A' fagy olvad . a' hó omlik ; az ég fris ; a' me-
ző szép :

Hát csak te vagy , érzékenység nélkül való álló
kép ?

Hát csak te vagy , a' ki még is teledben szeretés
maradni ?

Tsak te nem tudsz Istenednek tavasz reménysé-
get adni ?

Téged földhöz agadt lélek ilyen tompává ki
fent ? —

Igy beszélgetvén magammal , az alatt a' Nap
le ment.

N. Y.

J E G Y -

 J E G Y Z É S E K.

Az mi ezen versek nemét illeti, mindenütt vegyítve vagyon az Németeknél úgy neveztetett *Férjfiú rhytmus* az *Affzonyi rhytmussal*, úgy hogy a' két első sort Férjfiú rhytmus végezi; a' következő két sort ismét Affzonyi rhytmus zárja, és mind végig így váltják fel a' rhytmusok egymást: Azt is szükséges jelentenem, hogy ámbár a' Versek mind tizen öt Syllabából állók, de az *Hæmistichiumra* nézve különbözők: Ugyan is az *Férjfiú* versben az *Hæmistichium* mindenkor az nyóltzadik Syllabába, és az a' nyóltzadik Syllaba mindenkor rövid, és így az előtte valóval együtt német *Trochæust* tsinál: ellenben az *Affzony rhytmusú* versekben az hetedik Syllaba az *Hæmistichium*, és ezen Syllaba mindenkor hosszú, vagy leg-alább köz hangú. Ha ezen verseimet szorosan az Németek regulá-

gulá-

gulájához szabtam volna, ez a' *vers-nem*
 egyéb lábát bé nem vett volna, hanem
 csak Trochæust és Spondæust; az náiook
 úgy neveztetett *remanens Syllabának* pedig
 az Affzonyi Versekben az hetedik Hæmi-
 stichiumot tsináló Syllabának mindenkor
 hosszúnak, úgy az Férjfiúi verseknek vé-
 gén az ottan remanens utolsó Syllabának
 hasonlóképpen hosszúnak vagy leg-alább
 communisnak kell lenni. Ezen *Hæmistichi-*
umról való regulájokat magam is szoroffan
 observáltam, hanem nem tagadhatom hogy
 az versekben magokban, (de igen kevés
 helyen) a' Frantziákat inkább követtem,
 és ha az a' jó hangzást meg-nem bántotta
 ollykor pyrrhichiust is szórtam belé, igen
 ritkábban Jambust. A' mi nyelvünk inkább
 alkalmaztathatik a' Frantzia regulákhoz,
 a' kik is *est az egyet ki vévén*, hogy
 az verseket végezö Syllabákra, és az
 Hæmistichiumokat végezö Syllabákra néz-
 ve szoroffan meg-tartják a' Német regu-
 lákat; de az verseknek több helyein
 szel-

---

széltiben vegyitenek pyrrhichiuft, Dactyluft, Anapatuft, kiváltképpen pedig Choryambuft, az minthogy magam is tapasztaltam, hogy ez a' vegyítés a' mi Magyar Verseinkben is nem tsak rüt hangot nem okoz, de gyakorta verseinket ékesíti, és az által a' Német Verseknék egyenlő hangzását el-kerülvén változtatóbb harmoniát csinál.

XIV.

L I L L A.

(Olafzból.)

Egy keserves panaszt dalló meg-bán-
tott Lyánykát Jupiter egy gyönyö-
rüen zengő madarkává változtatott-el, 's
ez a' madár a' — Fülemile!

Zöld bokrú dombjain hallá őt egy-
kor Amor himjével együtt vígan tse-
vegni, 's 's mását akarván tenni a' Ju-
piter tsudájának, azt a' madarkát, a'
melly olly ízépen; gégez, *) tsattog, és
tseveg, Lyánykává változtatá; 's ez a'
Lyányka — Lilla!

KAZINCZY.

---

*) *Gorgheggia*. — A' gégeznivel ugyan elöt-
tem még fenki fem élt, a' mennyire tudom; de
nem hiszem hogy az Olafzt igazábban ki-te-
hefsük.

XV.

XV.

A' VÉN EMBER.

Gellerté szerint.

A djátok Ifjak, és ti Vének;
 Nékem figyelmeztetek,
 Egy Vén emberről lesz az Ének,
 Ki már kilentzvent hátra tett.

Készülj-fel hát Músám ditsérni,
 Pengj lantom, zengjél énekem:
 Mert én ha most szép verset írni
 Nem léfzek szer, ezentúl sem.

Ditsérje más Vers-szerzők szíve
 A' Vénust 's Bacchust: rólok én
 Nem írok. Elmém 's pennám míve
 Amaz kilentzvent töltő Vén.

Vér-tós hartzokról értt versekkel
 Égig nevelje más nevét:
 Nints dolgom illy szörnyüségekkel,
 En írom egy Vén' életét.

D d a

Hafs

Hafs meffze Hir ! hírét harfogva,
Halld meg-Környék ! ki vólt 's mi vólt?
Születtetett, 's az tsetstől fogva
Magának élt, nős lett, meg-hólt.

A. J.

XVI.

K E R E S Z T Y É N É

V A G Y

K E R E S Z T É N Y ?

O R T H O G R A P H I A I K É R D É S .

Azon *n* vagy *ny* végezetű szók között, mellyeknek le-írása eránt Iróink meg-hasonlottak ez az *a'* szó, *a'* melly miatt leg-inkább villongunk. Beléavatta tudni-illik magát még ide is *a'* Religióbeli idegenség, 's némelly *tyén*-es azt állítja hogy *a'* *tény*-es ezt *tyén*-nek *a'* keresztől való tartózkodás miatt nem akarja nevezni. — Nékem úgy tetszik, hogy ezt az egész kétséget azoknak köszönhetjük *a'* kik *a'* *j*, suffixumot az *n*-be végeződött szokban *ny*-é olvasztották, mint például *Ispánja*, *Spanus illius*, *Ispánnya*; 's innen azt húzzák-ki hogy *a'*

thema *Ispány*, és nem *Ispán*. — De az Ellenkező rész nem fog megelégedni az-
zal hogy ez nékem így tetszik: illő te-
hát hogy okaimat hordjam elő.

Az idegen eredetű szavaink eránt tá-
madott kétségeinket leg-bizonyosabban
oszlatja-el annak szemlélése, hogy azok
azon Nemzetnél a' mellytől azokat adop-
táltuk, miként vannak. Hozzá jutván így
a' forráshoz azt kell meg-néznünk, ha
nem ellenkezik é. Nyelvünknek Analo-
giájával, — 's meg-van fejtve a' kér-
dés.

Ez a' szó *Keresztyén* bizonyosan et-
től veszi eredetét *Christianus*; valamint
Sebestyén ettől *Sebastianus*. — Az *us* vég-
zet el-marad mint a' kettőben, a' Nyelv
Analogiája szerint, 's lefz először *Chri-*
sztian, 's *Sebasztian*; — azután az *i*
változik *j*-vé vagy *y*-ná, 's lefz *Chri-*
sztyán *Sebasztán*; — úgy osztán mivel
aja-

ajakunk minden vocalis közt az e-betűt
 fzerette, *Chrefztyén*, *Sebestyén*; 's mint-
 hogy a' *Chr.* nálunk fzokatlan vólt: *Krefz-
 tyén*, 's leg utóljára: *Kerefztyén*. — —
 Ha ennél valaki hitelesebb változást ad
 nékem, kész vagyok mindenre, a' mit
 tőlem kíván.

Most már nintsen egyéb hátra, ha-
 nem az, hogy mutassam meg, hogy en-
 nek nem tsak így kell lenni a priori, ha-
 nem hogy ezzel így éltek is, a posteriori.
 — Imé itt a' bizonyság: Nagy-Szom-
 batban, 1596ban jöve ki egy illy neve-
 zetű könyv: *Agendarius*. — *Liber conti-
 nens ritus & caerimonias, quibus in admini-
 strandis Sacramentis, benedictionibus & aliis
 quibusdam Ecclesiasticis functionibus Parochi
 & alii Curati in Diœcesi & Provincia Stri-
 gonienfi utuntur.* &c. Ennek 10dik óld. a'
 3dik sor így kezdődik betűről betűre:

„ Minec vtanna peniglen az ember
 „ meg-kereffeltetet à vizben, leg ottan
 „ à feiénece teteie à Szent Chrysmual,
 „ auagy kenettel meg-kenettetic. Mely
 „ szertartas által azt ielenttyüc, hogy
 „ minden kerefftyennec à Christus feie,
 „ es hogy annac tagainal annera ég'yeffe-
 „ det es egy teste löt, hogy immaron
 „ refzes nem chac minden iguaiba, ha-
 „ nem még neuében is. Mest mikeppen
 „ à mi vrunc az lelki kenettül, à Szent
 „ leleknek benne lakozo tellyes voltatul
 „ Christusnac, az az meg-kenetetnek ne-
 „ ueztetet, azonképen mi ü tüle; mondom
 „ à Christustul Christianusoknak auag' (hogy
 „ Mag'arul szollyac) Kerefftyennecnece hi-
 „ uattatunc. „

Igy vagyon ezen könyvnek 226dik
 öld, alól „ ki-mült szent jámbor Kere-
 „ fftyéneket „ — és a' 227dik öld. a'
 „ 4dik soron „ ez mostani Kerefftyen gyü-
 „ lekezetbe. „ — —

Ez

Ez taníthat meg-már bennünket, miért lett a' CapitanEVSből Kapitány, a' PofonIVMból Pozfony, a' SopronIVMból Soprony; — és miért Márton a' MartinVS, István a' StephanVS; Debretzen a' DebrecinVM. Ispán a' SpanVS. Fátzán a' PhasianVS. Szeretsen a' SaracenVS. — Ha a' DebrecinVM, DebrecinIVM a' Pofony PofonVM vagy a' Martinus, MartinIVS, a' Stephanus StephanVS volna, Debretzenynek, Pozfonnak, Mártonynak, Istványnak kellene mondanunk. —

KAZINCZY.

XVII.

A Z E S Z T E N D Ő

UTÓLSÓ-ÉJTSZAKÁJA.

Füred, 1788. Decembr. 31dik.

Itt vagy hát boldog Éjtszaka! és midőn az idétlen-álmadozó Jövendő-mondókat meg-szégyeníted, akkor egyfzersmind e' szerentsétlen esztendőt, melly fok fíveket magyarázhatatlan tsudákozással, 's még többeket minden szempillantáfonként tsuda-módra rettegtető félelemmel terhelvala, batorságofan bé-rekeszted. — Hol vetted a' leg-elevenebb színekkel reménytelen tündöklő tsillagidat? hol vetted a' a' leg-szerentséfebb arany időnek ártatlan éjtszakájival a' győzedelemig vetélkedő tsendefégedet? hol vetted a' villongásoknak minden előre képzelhető jelei nélkül, természeti homállal be-vontt kellemetes színedet?

A

A' Hadakozásnak Istene; ennek a' maga meg-határozott végére szapora futással fiető Világnak majd minden szegeletjeiben, nagy tüzeket gyújt vala nem régen: a' nyugodni nem tudó idő pedig, a' maga rendes szakaffzait gátolhatatlan ferényéggel léptette ugyan azon elkerülhetetlen vég felé, és ezek mind-ketten meg-átalkodottan öszve esküdvén a' halandó teremtetőknek rémítésére: fokban múlandóságot ábrázoló koporsó kövekre metétek e' fételmes esztendőnek ki menetele felől való gyanakodásaikat. Sokan a' kérkedékeny bátorság és erőltető félelem között gyermekefen habozván; szem-emelgető fohajtásokkal, 's ezer jókivánásokkal titkolták rettegefeket; legtöbben pedig a' régi időkre való visszatekingetéffel bódogabb jövődőknek reménysége alatt vártuk, e' fok külömbkülömb-féle változásokon általmentt esztendőnek végezetét. Nézte a' magasságból a' Mindenható a' maga' keze' műveinek

ezer

ezerféle gondolatait: és mikor mi rettegünk; a' halandóságot fellyül haladott mennyei feregek, ilyen énekkel ditsőtették azt az eggy Hatalmást: Tied az erő óh Felség! Oh Mindentudó! tiéd a' böltsétség! Te nálad vagyon el-rejtve a' változásoknak végezete, és a' mint ez egész roppantt mindenséget végetlen karodon elődbe terjesztve tartod és igazgatsz; úgy a' te szódra minden, a' mi vagyon, el-múlhat, mert a' Te hatalmas beszédeddel lett, a' mi nem volt.

Én be-vártam a' Napnak le-meneteletét, annak a' temérdek Napnak, melly a' Teremtéstől, az ő lételének kezdetétől fogva, sem el-nem fogyott, sem meg-nem-reftült. Utólsó vala már ez a' nappal ennek a' felelmes esztendőnek nappalai között. — Meg-lestem el-tökéltt figyelemmel; ha valyon hordoz é magával valamelly véget mutató erőtelenségeket. A' fok mesés képzelődésektől el-foglaltatott

ité-

itélet - tetelem, maradhatatlan volt látni
 a' Napnak 's azzal együtt az esztendő-
 nek végezetét. — Hát mi történt? le-
 ment ez a' roppant golyóbis, és le-gör-
 dült látásunknak határozája alá szinte-azon
 a' helyen, és akkora formában, mint ez
 előtt esztendővel. — Úgy látszott, hogy
 le-ment, alája fordult lakó-földünk' gom-
 bolyagjának. Az estvére, Nap' le-menté-
 re, a' gyönyörű színekkel tündöklő est
 hajnalra vetett figyelmezősem el-felejtette
 velem, hogy én bújtam-el a' domború
 föld Árnyékában a' Nap elől: a' le-menni
 láttatott Nap pedig, vagy semmit sem,
 vagy csak annyit mozdult a' körül a'
 mozdúlhatatlan közép pont körül melly
 az ő temérdek testében, noha nem éppen
 középben, de minden bizonnyal benne va-
 gyon, a' mennyire az ő körülte külömb-
 külömb meffzeségekre fel-függesztetett, és
 a' hatalmas Teremtő által az időnek kez-
 detében meg-indítatott bújdosó tsillagok,
 a' magok' kerületjeikben mozogva, ötet
 is

is észre vehetetlen mozgásra kényszeríthetik, és ide 's tova, de a' maga közép pontjától nem meffze, rángathatják. — Engemet ennek a' nagy Földnek külső színe magával ragadván érezhetetlenül; midőn alió helyem jobban jobban le-felé görbül, tulajdon lakó földem el-fogta szemem elől, a' Napot, néztem fel me. e. z. et szemmel a' gyönyörű nap-nyugotot; tsak annyiban különbözött ez a' több est-hajnaloktól; hogy az én egyedül arra függesztett figyelmetefségem, fokkal szebbé és kedvesebbé tette ezt szemem előtt, mint a' többit. Valami reménytelent, valami lehetlent, semmi eddig meg-nem-történhetett dolgot nem tapasztaltam. — Tekinték a' fejer hóval; mint valamelly tisztá öltözettel be-takartt föld-színére; latám fenn-álló testemnek vékony árnyékat, meg-némúlva figyelmezek annak kiterjedésére, meg-rettenék, és ez a' különös tapasztalás, valamely újsággal kezdé hitegetni erőltetett figyelmezősemet. —

Hol

Hol vagy tehát fényesen tündöklő Nap? A' te határidről, a' te lemenetednek helyéről jön az a' sugár, melyet az én testemnek állása el-fogott, és azért vetett árnyekot; te pedig már elhaladtad, az én látásomnak ha ároza járt! Hát hol vette magát az árnyek? hol van a' Napnak fényes teste? hol vannak a' sebessen jövő sugárok? melyeknek némelly részét el kell fogni fenn-álló testemnek; hogy árnyekom legyen. Oh! tüzes ragyogásokkal fényeskedő Nap! talám a' te messze el-hatható sugárid valamely ismeretlen égi testbe ütköztek hátam megett; onnan fordultak felém; onnan jöttek olyan egyenesen, hogy bennem meg-ütközheffenek. Talám az az ismeretlen és láthatatlan égi test az, a' mely nékem, és minden e' földön lakó teremtéseknek utolsó véget jövendől! — Szünjetek, szünjetek, felelmes kepzeliödesek! szedd rendbe gondolatodat, idétlen-ítélet-tételektől el-foglaltatott Elmém! még most, az engemet mag-

gaffan

gaffan körül-kerítő levegő égnek ofzlopit; ezt a' kezdetben ki-terjesztetett erőseget, melly e' fok féle különböző részekből öszve - állított Föld' temérdekségét, mint egy abronts, vastagon által-szorítja, hogy széllyel ne omoljon: ezt a' vékony, de minden földi dolgoknak megmaradhatására el-múlhatatlan folyadékot, nem haladta-el olyan meffze a' tüzes Nap, hogy ennek magasságát a' hat féle szinekből öszve kevertt fejer sugár ne érdekelhetné; meg-akadtak a' levegőnek magas ofzlopiban a' színes sugárok, és onnan meg-görbülve, a' föld színén lévő testekbe belé-tsapódnak, 's az én testemnek is árnyékot okoznak.

Tsendes Álom! a' ki a' szíveket rettetgető Halálnak testvérje vagy: de mikor a' munkában el-fáradott Halandók' szemére fetét hálót vonsz; olyan tapasztalható erőd vagyon a' nyugtatásia, hogy a' testvéredtől való félelmeket is el-felejteted,

Te

Te adsz puha párnákat a' refteknek, és
 rengő bőltsőt az el-lankadttaknak; Te
 mérsékletted a' mindjárt el-múlardó esz-
 tendőben az én nappali fáradozáfimat olly
 egyenlő mértékekkel, hogy a' természet-
 tel ostopa és a' mozdúlhatatlan' helyben-
 maradásra törekedő test az örökké-való-
 ságra teremtetett, szüntelen gondolkodó,
 's szakadatlanul dolgozni kívánó Lékem-
 nek semmit szemére ne vetheffen. — En-
 gedj most ennek a' munkában telhetetlen
 Léleknek — hadd éljen a' tunya test fe-
 lett való elsőségével, ezen az utolsó éjt-
 szakán. Engedj szunnyadni nem tudó Lel-
 kemnek, óh álom. — Ez a' Lélek, akar-
 ja magát a' testnek eggy kis töredelmével
 gyönyörködtetni: meg-adja ez a' visgá-
 lódó Lélek tenéked is érzéketlen Álom!
 a' ditsőséget, Te rólad is fog a' maga
 édes képzései között gondolkodni. — Ne
 zárd-bé szemhéjjaimat; hadd nézzék sze-
 meim figyelmezve ezt az éjtszakát; hadd
 legyen ezzel az eggyel több a' műn-
 E e kál-

kálkodásnak, mint a' nyugodalomnak ideje.

Te pedig, én tsendes hangú Músám!
 a' kitől engemet, e' mindjárt el-telendő
 egész észtendőben, a' világi szorgalma-
 tofságok gyakran elzártak; a' ki fokszor
 a' néma éjtszakától, a' szunnyadozó álom-
 tól loptál magadnak eggy-eggy kis időt,
 hogy az én író tollaimon néha-néha rep-
 deshefs, és fok-felé vonattatott elm'm'
 gondolatait könnyítheffed; a' ki az én
 Lelkemegek nyugodalmát olyan fáradhatat-
 lanúl munkálódtad, hogy mikor a' teft
 nyugodott, m'kor érzékenységim pihen-
 tek, mikor a' nappali munkában el-lankadt
 tagjaimat nyugodalomra botsátván, a' fir-
 ban fekvőökhöz hasonlóvá lettem: Te ak-
 kor is, a' meg-hóltak' lakó helyjében,
 és annak tsudákkal rakott pitvariban, va-
 ftag vesszőkkel el-ágazott, és gazdag Le-
 velekkel bujázkodó szölő fa' árnyéka alól
 (* Aeneid. L. VI.) el-vontad a' madozáfi-
 mat :

mat: fel ragadád a' magas Parnasszus' kies-
 ségéig, eleven gondolataimat, és ott az
 égnek Leányival való érzékeny társalko-
 dás - közben, testetlen képzelődésekkel
 gyönyörködtetted elmémet. Emeld - fel
 most könnyű szárnyaidon szívemet, ezt
 a' Te ártatlan szerelmidtől gyúladozó
 szívemet! Ezek a' tiszta szeretetnek kön-
 nyű langjai, emeljék - fel, ez mindeneket
 maga-felé vonzó föld' színéről, gondo-
 latimnak golyóbírsát; a' mint a' mestersé-
 ges tüzek fel-emelik 's fent-hordozzák
 a' levegőben repülő golyóbifokat; hogy
 ezzel a' titkos erővel fegitetvén magasra
 vágyó gondolatim, magas helyekről szem-
 lélhefsék mind azokat a' mik alattam és
 felettem vagynak; a' mik hátam megett
 vagynak és a' mik előttem; a' mik bizo-
 nyosan el-múltak, és a' miket ezután bá-
 tran vagy félelmesen reménylhetek. —
 Légyetek nyitva eggy kevésbé gyarló sze-
 meim! tegyétek részessé nehéz testemet
 azokban a' magasztágos gyönyörüségekben;

mellyekben Lelkem ez különös éjtszakán
 részeseülni akar az elégségig! nézzétek fi-
 gyelmetefen a' miket ez utolsó nap-kerü-
 lctnek homályos szakaffza tárgyjávé téfzen
 látáfomnak.

De mit láttok a' nap' fugárnak fegit-
 sége nélkül egyebet homályofsfágnál dur-
 va fzeimeim? a' mellyek testes borítékok-
 ból, és egynehány lebegő folyadékfokból
 állatok! — és a' mellyek tsak mutató
 tüköri vagytok a' visgálódó Léleknek, —
 a' ki tsak maga lát egyedül. A' testeknek
 fzínei, mellyeket az értelmes Lélek lát,
 és egymáftól meg-külömböztet, mind nap
 sugárok, mellyek a' látott testekbe, és
 onnan meg-hajolva fzeimeimbe tsapódnak:
 olyanoknak mutatván ezen mefíterseges
 tükörben a' külső dolgokat, a' millyen
 természetü fzíneket, sugárokat véfzen ma-
 gába a' látfzott testnek tömöttsége, 's leg-
 apróbb részeinek öfzve foglaláfa. — Az
 a' kékelő bóltozat, mellyet ti, én fze-
 meim,

meim, a' ki terjesztett erősen fellyül látni gondolatok, és úgy képzeltek, mintha az valamely felettünk fel-emeltett kerekded boríték volna, nem egyéb, hanem eggy meg-nem határozható üres femmi, melly ha Nap nem volna, tsupa fehérség merő azon feketeség volna: hanem a' nap sugaroknak láthatatlan hosszúságú ki-terjedése, a' fehérséget a' fekete vagy femmi színnel öfzve-kevervén, ég-fznt mutat; és az ég-fzinnel, az egyenlő hosszúságú sugarok' leg-végső határozatja miatt gömbölyegséget mutató belső borítékja, eget, üreget, ég-boltozat képez. A' melly nagy, meg-mérhetetlen ürekségben fenn függve tartatnak emberi-éffzel el nem gondolható Isteni erő által azok a' tsillagó tüzek, mellyek a' magok temérdek mefzesége miatt nekünk apró fényes pontoknak tetszenek lenni, mintha az égnek képzelt kékellő boltozatjára szafaszét reá volnának raggatva, mellyek pedig valósággal nagy roppant te-

E e 3

ftek,

ftek, mind megannyi világosító Napok,
 fok körülöttünk forgódó homályosabb te-
 fteknek fénye itó 's me'egítő Napjai, a'
 Mindenhatónak, tsuda munkáji, és az ő
 meg-mérhetetlen böltsefségének és hatal-
 mának dit'ötő eszközei. — Élefedjetek
 fzemeim! nézzétek e' tsudákat! emeld-fel
 érzékenységeimet könnyü gondolatimmal
 együtt én gondos Músám, ezeknek a'
 nagy test gombolyagoknak fzsomszédjába!
 hadd higyje el a' tapasztalásokhoz fzikott,
 és azokból örömeftebb ítélő Lelkem, hogy
 vagynak a' mi lakozásunknak alacsony
 helyén kívül, földek, tengerek, és eleven
 teremtett állatok, az egeknek fokaságos
 feregei; a' kik ugyan-azon egy Terem-
 tőnek keze' mívei, egy Uralkodónak
 fzolgai, egy örökké áldandó ditsőfség-
 nek tárgyjai. Oh! hogy láthaffam-meg
 köze'ebbről azokat a' foha el-ném tévez-
 tett utakonn forgolódó golyóbifokat, a'
 mellyek az én életemnek idejét fszakaszok-
 ra osztják? Hogy láthaffam meg azokat

a' tőlem olyan szörnyű meffzeségre eltávozott égi testeket, a' mellyek míg az ő fordulatjokat tökéletes kerekességgel bekerülik, nem e'gek annak fel-érésére életnek rövid esztendeji? — az én életnek, a' kit lakó helyem, a' maga körül való kerülésékor, magával hordozván, azt gondolom: hogy egy esztendőt töltöttem akkor, mikor e' szörnyű ürekségek arra a' pontjára viffza érek, mellyben voltam ez előtt tsak igen kevés idővel. — Valyon meddig tartanak ezek a' kerületek? — Mondjátok meg - magaságos Egek! mikor léfzen az: hogy minden fordulatok, egy utolsó véget okozó szempillantásban meg-akadjanak, es öfzve omojanak. — Mikor léfzen az? hogy a' Mindenható az egeket, miut az öltözetet öfzve hajtogatja? — Amott fzalad egy tsillag: mikor a' természetiek körül böltsekedünk, azt mondjuk: hogy az, nem tsillag; hogy nem annak a' végetlen üregnek forgó testei közzül való. — Oh!

hát ha az is égi test volt, ilyen temérdek föld, mint ez a mi lakó helyünk, és el-érvén a maga kerengésének utolsó pontját, meg - akadt, el - pattant, tüzzel meg - emésztetett. — Mit várhatunk? Földnek böl dogtalan lakoffai! nekünk is utolsó el-változásoknak eszközeül, a tüz rendeltetett a Mindenhatótól.

Vigy-el engemet, a Te magaffan repülő szárnyaidon én Músám! leg-magassabb tetejére csak ennek a mi közép pontunk' környékének, a melly minden ökerületeivel együtt gondoltatván is, csak annyi e' nagy mindenséghez képest, mint egy por szem; részesítsed a gondolatoknak életségében szemeimet, hogy láthassák azok érzékenyül, mennyivel nagyobb az örökké való, mint a' mennyire az én gondolatim terjedhetnek; hadd lásfam, ha vagynak-e e' nagy mindenségnek szerentséffebb lakoffai nálamnál? a kik a' Mindenhatót, vagy - jobban, vagy
hos-

hoffzabb időben érezhetik. Én, mikor az én lakó földem velem együtt a' Nap körül ötvent hatvant fordul, azt mondom, hogy fok idejű vagyok, meg-öregedtem, közel vagyok életem' végéhez. Oh hát ha a' tőlünk leg-meffzebb helyheztetett égi testekben lakozók is, az esztendőket, az ő lakó helyjeiknek fordulása szerint számlálják; ha azok is hatvan hetven esztendőket töltenek; mennyivel hoffzabb idejűek ők nálam mennyivel jobban ismerhetik a' Teremtőt? mennyivel böltsebbek, mint én, a' ki magamat minden teremtetek, a' Mindenható' remek munkájának tartom? és még is az örök böltsefségtől, ama' Régi-idejűtől kell kérnem tsak azt is: hogy tanítson meg-engemet böltsen számlálni az én napjaimat.

Az én Napjaim múlton múlnak, és mint a' sebeffen repülő madár olyan gyorsan haladnak, — azoknak száma is igen kevés, 's a' napok is melly rövidek. Ez

a' föld, a' mi lakozásunknak helyje, tsak igen kitsiny a' többi égi testekhez képest, még is mikor ez a' kisdud kerektség, a' maga tengelyjében egyyet fordúl, azt mondjuk; hogy el-tölt egyy nap. Oh mi vagyok hat én az Örökké-valóhoz képest, mitsoda az én időm az örökké valóság-hoz hasonlítatva? — az örökké-valóság-hoz, mellyhez képest az idő, a' kezdet-től fogva számáltatván is, sőt ha a' kezdet-től fogva mind örökké idő lenne is, semmi sem; mert kezdődött, és így véges; a' végesnek pedig mennyisége az örökké valóságnak nagyságához hasonlíthatatlan.

El-töltöttem már, a' földön lakozók-nak számlálássa szerént egynehány eszten-dőt; — mindjárt el-tötöm ezt is: de vagynak velém egyenlő valóságúak, a' kik két ennyit is töltöttek. Mennyivel töké-leteffebbek hát azok én nálam, *) az időre
néz-

---

*) Nagyon szokásba ment, hogy az nálam alatt ne tsak *apud me-t*, hanem *pro me-t*, is je-
len-

nézve, holott mind idő az, a' mivel mérsékeljük életünket; az élet teszi pedig emberi valóságunkat, a' mennyiben testből és lélekből állunk. Még is az eggyügyü Öregeket, és mind azokat, a' kiknél akar a' történet, akar más valamelly által-láthatóbb ok szerentséfebbé tett bennünket kevély szemmel nézzük; azonban, ha kikben több derékséget találunk mint magunkban, elég mentség a' kevélységre, elég reá fogás az elsőségnek megtartására, ha Öregebbek vagyunk. Fel-dúzzasztjuk porból lett, 's porrá változandó szívünket kevélyen azok ellen, a' kik velünk egyenlőkké teremtetek. A' Nemes a' Nemtelent, mint Istennek tökéletlenebb teremtését úgy nézi: az Irigy az Ártatlant

---

lentsünk, melly valóságos hiba. — Ezen megigazítást köszönöm Batsányi Urnak, ki nélkül ezen hibámat talám ekkoráig sem esmerném.

KAZINCZY.

lant még életében a' holttnál tehetetlenebbé téfzi: ha a' másokkal egyenlő lelkes testbe Királyi Méltóság, vagy Bírói szabadság költözik lakni, vagy is csak egy ideig sátorozni, a' hatalom életet vesz-el, a' mit a' hatalmas nem adhat. — Oh tsudálatos Halandó! miért vesztetted el a' ha'hatatlanságot? mellyet a' Te' kezdetkori bődög természeted meg-bírhatótt volna. A' Társaság törvényt tesz minden tárfaknak meg-eggyezésével, és a' Törvényben halál is vagyon: holott egyik sem szabad a' maga életével. De, jól vagyon Halandó ember! — magad által büntet a' Halhatatlan; ki mikor halandóva lettél, már magad' gyilkoffa vóltál. A' tárfaság Királyt választ, és azt minden Tárfoknak életével szabaddá téfzi. Jól vagyon Halandó! a' Törvény mellynek meg-rontáffa miatt halandóvá lettél, uralkodik romlandó testeden most is, és most kénytelen vagy halálotat más akaratjától füg-

függeszteni-fel, melly először szabad akaratodon állott.

Ember! mi vagy? az Örökkévalóhoz hasonlítva; csak annyi sem, mint az idő az örökkévalósághoz; mert a' Te életed, mellyben áll személlyesen ember lételed, az idők csak igen kitsíny része; mi okozza tehát a' telhetetlenségig kiterjedő kívánságodat? — A' Lélek halhatatlan; a' Léleknek hát vég-nélkül való kívánsági meg-eggyeznek a' maga természetével; úgy de a' test halandó; az élet rövid: valami pedig e' világban vagyon, mind testnek kívánsága, szemnek bujálkodása, életnek kevélysége. — — Kiván a' Fősvény kintseket: ha kérdem: minek azok egy rövid idejű Embernek? azt feleli; a' Maradéknak, az ez után élendőknek; pedig a' maga szeretés ösztönöz, sőt tselekszi is hogy jobban szereffem a' magam' életét mint a' gyermekemet: még is a' szer-felett való szorgalommal, a' maga gon-

gondolatlan Világ' üzéffel, magam életét rövidítem: oh hát nem a' maradék nem az ez-után élendők okai a' kintsek' kívánásának. — — A' *Kevély* a' *Tisztetséget*, mások felett való betsületet vadáízza. — *Miért?* — az feleli, egy nemes *Teremtéshez* illendő rá-fogással, mert a' halhatatlan *Lélek* a' ditsőségekben is tökéletességet kíván. — De hát gondolod e' óh halandó! hogy ezek a' betsületnek árnyéki, mellyek itt a' Te kevélységednek szarvát emelik, és *Téged'* egyik port a' másik por felett nagyra méltóztatnak, hasonlíthatnának annak a' *Ditsőségnek* tsak leg-vékonyabb sűgárihoz is, mellyek tulajdona a' halhatatlan *Léleknek*. *Mausolus* a' maga' *Királyi* ditsőségét a' halálon túl nem vihette: el-temette azt *Artemisia*, egy ditsőséges temetőbe, hogy azzal is meg-hóltt *Férjét* ditsőségesebbé tegye. — *Tiéd e* hat *Mausole!* az a' ditsőség? — nem, hanem a' Te pompas *Temető* helyjedé! Azt a' *Világ'* két tsudáji közé szám-
lál-

lálták: Te pedig ditsőségeddel együtt porrá lettél. Oh ditsőségnek szertelen kívánása! illeted e hát Te a' Lelkeket? Éppen nem. — A' Lélek nem test természetű; annak tulajdonságának tökéletessége volna a' valóságos ditsőség. A' testtel való öfzve - keveredés nem engedi hogy azt érezzed; a' leg-magassabb Palotákban szinte úgy szeme es tömlöttze a' test a' ditsőséges Léleknek mint az alá-való szalma kúnyhókban. — Kiván a' *Buja* ember testi gyönyörüségeket, 's azt mondja, hogy a' szabad lelket, a' halhatatlan lelket, nem illik szomorkósággal lántzolni; azonban a' jól-lakás, evés, ivás, test-fárasztó 's rontó szerelmek, vagy ha legszebbek, barátságos társalkodások azok a' testi gyönyörüségek. — Mi jut ezekből egyéb a' Léleknek, hanem az ezeknek el-tünéséken való szomorkodás? vagy talám, mikor ezeknek el-múlásával igazán meg-gondolja a' Lélek; melly böldegtalan ő, hogy a' test, ezekben való gyönyör-
kö-

ködésre ingerelheti: akkor érzi leg-jobban a' valóságos, és a' Lélekhez igen ilendő gyönyörüséget. Ditsőség, Gazdagság, Gyönyörűség; szines jók, képzeltt boldogság! — — Egyik Ország a' másik ellen törekedik; egy darab földért, a' lakó helynek bővítéséért, a' földnek gyomrában önként teremni szokott drágaságokért egymás ellen törekednek; a' Világi jót más világi jóval akarják tserélgetni; egymás' életét el-vefztik hogy boldogabbúl élheffenek, az erőt törvénnyé változtatják, életeket a' bírtokért vefztegetik; azonban mindenik, szabad akaratja szerint azt tartja, hogy *mindenét oda adja az ő életéért.* — Oh Halhatatlan Lélek! ha Te a' Testtől való el-válásod után a' Levegő égnek valamellyik magassabb pontján, szárnyait egy-helyben lebegtető madárként fel-függesztenéd magadat: és onnan gondosan meg-visgálnád az egymás ellen tüzelő két Tábort; hallanád az ágyúknak rémítő ropogását; az öszve - köszörűtő kard-

kard-vasoknak tsikorgó tsattogásait; lát-
 nád a' tűz okádó hadi eszközöknek a' fel-
 legeket tsapkodó füstjeit; egyy értz go-
 lyóbisnak ütése által földre rohanni a' leg-
 fel-emelttebb fejeket, vérbe keverve fe-
 trengeni a' halandóknak gyönyörködteté-
 sére született deli testeket: és valaki ezt
 kiáltaná-fel értelmes hanggal az érthetet-
 len zörgések közzül: *egy darab földért*
perelünk. — Nem azt mondanád e ditső-
 séges Lélek! oh! hát minek néktek tága-
 fab föld, mint a' hol álatok, vagy a'
 hol le-fekhettek, holott nem sokára egyy
 ölnyi sír elég lészzen? miért fiettetitek az
 időt, hogy idő előtt meg-eméffze azokat,
 a' mellyeket a' halandóság éppen az idő-
 nek engedett, hogy azokat el-rontsa, és
 a' magok' első valóságjokra visszavigye?
 miért kényszerítitek a' Lelket más-féle
 eszközök által ki-menni a' halandó test-
 ből? holott önként tudja az a' maga ide-
 jét, és el-költözik, mikor a' test akar-
 melly természet szerint való ok miatt a'

F f

vele

vele együtt dolgozásra alkalmatlanná tétetik.

De oh szakadatlan folyamattal terjedő idő, te talám magad is érzékeny vagy az ilyenekre. A' Mindenható maga rendelte el a' te szakaffzaidat, és Ő osztott minden elő halandóknak, azokból a' szakaffzokból több vagy kevesebb részt. A' világ fenn maradásának Ő szabott határt: a' világ minden látható és láthatatlan dolgokból áll: és minden nemnek külön külön, világ végéig el-nem fogyása, egyik tárgya az örökké való Böltséfségnek; annak a' Böltséfségnek e' Világ' részeinek fenn tartásában olyan eszközei vagynak, a' melyek hasonlóképpen a' Világnak részei közül valók. Eszköz minden teremtetett állat, egyik a' másiknak, a' ki szabott idő szakaffzáig való meg-maradására: eszközök az okotsággal bíró teremtetett állatok is; a' kik közzül külön külön mindenikre, a' maga idejéhez képest, gondja vagyon a' Mindenható-

tó-

tónak; és mivel nagyobb részei ennek a' nagy mindenségnek a' Nemzetségek és Országok, mint egy ház nép, vagy más tsekélyebb dolog; a' nagyobbaknak fenttartására szükségesebb eszközökre nagyobb a' Mindenhatónak gondvifeléfe, drágább ő nála a' Királynak, mint a' föld' köz rendű lakosának élete.

Oh rövid, és változások alá rekesztett élet? Én életem! meddig bírod még te az Időnek szakaszait? mikor oszlatod - meg e' két valóságból álló személyemet? mikor változtatod az én időmet örökké valósággá? — Az én elmém, az én halhatatlan Lelkemnek tehetségei nagyon gyengék a' Test miatt, mellyben lakozom; testemnek valósága, több esztendőök alatt meg változik, el-repül, ki-párázik, és mig élek már testem porrá, földé változik. Ez a' test, mellyben most Lelkem gondolkozik, nem az a' test mellyben lakott ez előtt hét esztendővel:

ki-szivárog a' régiből esztendőnként a' test' valóságának heted-része. — Oh én halhatatlan, 's meg-nem oszolható Lelkem, a' ki sem nem nevelkedtél mióta élek, sem nem fogytál: taníts-meg engemet, miért vagy olyan kénytelen, a' test' változásit követni az emlékezetben? A' mostaniakra, a' csak tegnapiakra, elevenen emlékezem: a' régibbekre kevésbé, a' születésemkoriakra éppen nem: hát vagyon e te rajtad is hatalma az időnek, a' melly mindenenket meg-emész? — Hozzá szoktál az érzékenységektől költsönözött képezetekhez; a' ki pedig testetlen dolgokat is tudsz képzelni? — Valamint testemnek ki-parázó részei szakadatlan kötelekkel úgy ragasztatnak egymáshoz, hogy a' régibb, 's már el-repülendő részek az újjabbakat, míg velek lehetnek, egyenlő természetűekké teszik; úgy te is a' régibb képezeteket újjabbakkal táplálván, azokról a' mellyeket a' jókora nagyságra nőtt testben gondoltál, vensé-

gem-

gemben is meg-émlékezhetsz: — de hát miért nem a' tsetsemőkori gondolatokra? holott ha lélek vóltál akkor is gondolkodtál. — Oh bizony méltán kérheted az örökké-valót, hogy tanítson-meg Téged böltsen számlálni a' Te napjaidat: mért minden esztendő végén, egész életedbeli tselekedeteidet számba venni számadásfodban áll: mindenre emlékezni pedig tested' természetével ellenkezik. — Úgy é? Lélek! hogy ha halhatatlan vagy is, szükséged van az örökké valónak fejedelmére.

Menj - fel - vissz a' én Lelkem! a' Te kezdetednek idejére; annak az életnek kezdetére, mellytől fogva a' testtel egyefülvél ember vagy; mert az előtt vóltál é, vagy nem? magad sem tudod. Hord-elő gondolatiddal, mit tettél? a' mi a' Te halhatatlanságodhoz, az örökké valótól közben vetés-nélkül vett számadásfodhoz illendő, vagy illetlen vólt. —

Gondold meg - de fíjefs, mert az idő nem vár; — mindjárt el-telik ez az esztendő — közelget a' hallgató éjféli — minden óra több-több gondot ad, — több lefiz a' számvetés; múltton múlnak a' szempillantások — Az esztendőt több lakos tárfaidal, Te is, ezen Ejfélnék mindjárt elérkezendő szempillantásán szakasztod meg. Akkorra már készen kellene lenned ezután következő életed' folyásának is jól el-intézésére. — Így kell lenni! — így kell tselekedned, mert halhatatlan vagy; azonban olyan romlandó sár-házban lakozol, mely egy tőled el-rejtetett szempillantásban öszve-omlik; ki kell költözöd, és az-után nem időket, hanem örökké-valóságot fogsz tölteni; de olyant, a' mely, hogy rád nézve boldog vagy boldogtalan legyen, itt az időben veted-meg fundamentomát.

Úgy

Úgy készítsd számvetéstedet, hogy híjjános ne legyen, mert az, teftednek el-bomláfaktor meg-visgáltatik; annál többet nem halaszt a' Biró: Az Örökké való nem várazozik.

HORVÁTH ÁDÁM.

XVIII.

B. RÁDAYNAK
PÉTZELI PALOTÁJA. *)

A' Palota oldal-falain levő festések, (a' mellyek alatt t. i: Alól-íráfok vagynak) tizenötből állanak; azokon-kí-
vül vagyon egy a' Palota-tetön, melly
tizenhatodik volna.

A'

*) Ezek a' Versek az Orpheus I. Darabjába a' 33. óld. Mélt. Báró RÁDAY Urnak ö Nagy-ságának tudta nélkül tétettek-bé; most bővebb tudósítással hozódnak-elő, hogy az Olvasó tzel-jaikat meg-értleffe, 's tudhaffa mellyik Vers mellyik kép alá tartozik, 's a' képeknek egy-mással mitsoda öfzve-kötések vagyon. — Ezek a' képek a' híres *Picart* Réz-metfzéseiből vagynak költsönözve, úgymint az 1732ben Amsterdamban in folio ki-jött Deák és Frantzia Ovidi-

us-

A' Palota tetőn való kép-írás Phaëtonnak szekerét adja-elő, a' hol ő éppen le-eső formában van, a' gyeplő is ki-esvén kezéből. Ezen kép két Inscriptio közzé van helyhezterve.

2) *Nem szül jót a' maga hittség.*

2) *Vesztét köszönje magának. —*

Következnek a' fal oldalaira festett képek.

I. Az egyik ajtó felett Phaëton térdelve kéri az Atyját hogy engedje neki a' lovait; ki is így fe'el: *Többet kérsz Phaëton, mint-sem próbátlan erőd bír.*

F f 5

2.

---

usból, és az ugyan ott 1733ban in folio ki-adott *Le Temple des Muses* nevű könyvből, 's hogy inkább hasonlitsanak a' réz-metszéshez tsak feketén festettettek. — A' Versek Mélt. Bárány Rádaynak tulajdonai. Festettetett a' Palota 1766ban.

2. Az által-ellenben való ajtó felett már halála után a' Monumentuma körül sírnak a' Húgai. E' kép alatt im e' vers van: *Itt igazán bé-tölt, hogy bú járása bolondnak.* **)

3. A' harmadik ajtó felett Silenus ballag szamáron a' tsudálkozó fokaság között, egy nagy fazékat tartván keziben telí borral, Alól-írás: *Ha bora van, nem vagy Phaëton szekerére Silenus.*

4. Az ablakok felé való oldal falon, felül az Oriások vannak le-festve, a' mint hegyeket hegyekre rakván az egeket vió-ják, illy inscriptióval: *Vallani ha kívánsz szégyent, vágy nagyra, 's — el-éred.*

5. Ugyan az ablakok felé való másik részen, felül, Enceladus már egy heg-

---

**) Tzélozás a' példa - beszédre: *Bolondnak bú - járása.*

hegyyel van be-borítva, úgy hogy csak a' feje látszik-ki. Alól írás: *Menj most a' hegy alól ostromnak; nem lehet, úgy é?*

6. Ugyan az ablakok felé való oldalon alól, Philemon és Baucis vendéglik Jupitert és Mercuriust igen eggyügyü 's leg-inkább kerti eledelekkei: Alól ez van írva: *Philemon és Baucis tud gazdálkodni kevésből. ***)*

7. A' nevezett oldalnak másik részén alól *Tantalus* van le-festve, a' mint tor-kig vízben lévén a' fán függő almához kapdos. Alól-írás: *A' Fösvényeknek nem övök még a' mi övök is.*

8.

***) Ollykor ebédlő-ház is lévén ezen Palota, ezen vers azon régi kínálás módját akarja kintenni: *Tetsék kevésből sokat!*

8. Altal - ellenben a' Palota külsőbb ajtaja felé való oldalon felül az *Arany idő* van le-képezve, mellyben a' Régiek tartása fzerint minden munka nélkül 's önként termett minden, és az emberek f. er-te-fzéllyel kedvekre heverésztek, vagy a' fákról kézsz érett gyümöltsöket ettek; illy Aló-írás mellett: *Már az arany dr-tatlan idő tsak biribe' van fel.*

9. Ugyan azon oldalnak másik részén hasonló-képpen az *Exiszt idő* adatik - elő. Itt már kiki dologhoz lát, az egyik fzánt, a' másik fon, a' harmadik a' tsirkéknek ad enni; mások pedig egyebet tsinálnak. De tsak ugyan-akkor még semmi viifza-vonás és haborúság nem vólt az emberek között. **Az** alól írás ez: *Nints ingyen semmi, jár minden már ma dologgal.*

10. Ugyan azon ajtó mellett való elsőbb oldalon alól a' *Deucalion* özön vize
van

van le-festve és igen irtóztatóan elő-adva, illy Inscriptióval: *Rettenetesség még csak nézni is! hát így vészni!*

11. A' második oldalon alól, az özön víztől való fel-szabadulás ezen Alól-írással: *Nap-fény váltja-fel a' felhőket, és öröm a' bűt.*

12. Az oldal-házak felé való egy-egyik oldalon felül *Narcissus* van ki-festve, a' mint a' maga képét nézi a' vízben: Alól-írás: *A' ki magát szereti az nem jól nézte magát meg.*

13. Mindjárt a' most említett kép alatt *Ulysses* őrzi a' füleit a' *Syrenek* éneke elől. Alól-írás: *Dúgd bé jól füledet, mert szép hangú szavok ámit.*

14. A' tulsó által ellenbe való oldalon *Icarus* repül, már szárnyának tollai minden felé hullongván: Alól-írás: *Igy jár,*

jár, a' ki tanács nélkül jár, csak maga kényjén.

15. Ezen képnek alatta *Deucalion* és *Pyrrha* vagynak elő-adva a' mint magok után hányják a' köveket, ezen alól írással: *Ex noba csak költmény, de jelentő tzelja valóság.* *)

LIT-

*) Et documenta damus qua finis origine nati.

LITTERATORI TUDÓSÍTÁSOK.

ASZALAY JÁNOS Úr, a' Kaffai Királyi Normális Oskoláknak egyik Tanítója, fordítja *Lessingnek Meséit*, és *Villaume Úrnak Logicáját*. A' Lessing Meséi a' magok' nemekben és azok előtt, a' kik a' simplex nagyot, (melly a' régi Görögök munkáit az újjabbakéitól oly igen különbözteti,) a' haszontalan 's gyermeki tzifraságnál fellyebb betsülni tudják, valóságos remekék; *Villaume* pedig egy a' leg-hasznofabb munkák közzül az elmének az igazi gondolkozáshoz szoktatásában.

Egy azon tisztelett Hazafiak közzül, a' kik a' leg-jobb darabokat nyújtották a' Magyar Museumba, *Millotnak közönséges Történeteit* fordítja Magyarra. Bár tsak végre valaki *Pálmának Magyar Országai Historiáját* adná - ki! Meg botsáthatatlan vétek hogy a' *Heltai Gáspár Chniconján* kívül

---

vül más Magyarúl írt Magyar Historiát
nem mutathatunk még ekkoráig is.

Nagy örömmel értjük hogy *Benkő
Ferencz* Úr, Enyedi Profefforra lévén, a'
Természeti Történet részeit Magyar Nyel-
ven adja-elő Tanítványainak. Ezen tudó-
sításon mind Nyelvünkre nézve örülhe-
tünk, mind különösen azon is, hogy ezt
a' Tudományt végtére műveltetni lájuk,
holott eddig tsak nevéről is alig esmer-
tük. Kátsán, Mérték 6dikán 1790.

SZÉPHALMY.
